

Vormen van Nederlands leren door volwassenen in Vlaanderen

Een explorerend onderzoek naar aanbod en samenwerking

Reinhilde Pulinx & Peter De Cuyper

Rapport | December 2014

Steunpunt Inburgering en Integratie

steunpunt
diversiteit & leren

Steunpunt Inburgering en Integratie

Consortium Universiteit Antwerpen (CeMIS), Katholieke Universiteit Leuven (HIVA),
Universiteit Gent (SDL) en Universiteit Hasselt (SEIN)
Lange Nieuwstraat 55
B-2000 Antwerpen

www.steunpuntieni.be
steunpuntieni@uantwerpen.be

© 2014 Steunpunt Inburgering en Integratie

D/2014/13.180/10

INHOUD

1. INLEIDING	1
2. ONDERZOEKSPROJECT	4
2.1. Onderzoeksvragen	4
2.2. Methodologie	5
3. ANALYTISCH KADER VOOR VORMEN VAN NEDERLANDS LEREN	7
3.1. Het perspectief van de actoren	8
3.2. De dimensies van de vormen van Nederlands leren.....	9
3.3. Voorstelling van het analytische kader voor vormen van leren.....	13
3.4. Enkele voorbeelden ter verduidelijking van het begrippenkader	14
4. VORMEN VAN NEDERLANDS LEREN IN VLAANDEREN.....	16
4.1. Inleiding	16
4.2. One-to-one matching	18
4.2.1. Vormen en uitvoeringsmodaliteiten.....	18
4.2.2. Regionale spreiding van het aanbod.....	20
4.2.3. Doelgroep.....	21
4.2.4. Samenwerking	22
4.2.5. Gepercipieerde meerwaarde.....	23
4.2.6. Conclusie.....	24
4.3. Conversatiegroepen	25
4.3.1. Vormen en uitvoeringsmodaliteiten.....	26
4.3.2. Regionale spreiding van het aanbod.....	29
4.3.3. Doelgroep.....	29
4.3.4. Rol van de vrijwilliger.....	30
4.3.5. Samenwerking en afstemming	31
4.3.5.1. Afstemming HVN.....	31
4.3.5.2. Afstemming regulier / niet-regulier aanbod	32
4.3.6. Gepercipieerde meerwaarde.....	34
4.3.7. Conclusie.....	35

4.4. Taalstages	35
4.4.1. Vormen en uitvoeringsmodaliteiten	36
4.4.2. Doelgroep	39
4.4.3. Samenwerking	41
4.4.4. Gepercipieerde meerwaarde	44
4.4.5. Conclusies	44
4.5. Socioculturele activiteiten	45
4.5.1. Vormen en uitvoeringsmodaliteiten	45
4.5.2. Regionale spreiding	47
4.5.3. Doelgroep	47
4.5.4. Samenwerking	48
4.5.5. Conclusie	50
5. SAMENWERKING –REGIEROL HvN	52
5.1. Afstemming regulier – niet-regulier	52
5.2. Afstemming niet-regulier aanbod	53
5.3. Rol van de Huizen van het Nederlands vs rol van de integratiecentra?	54
6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	56
6.1. Onderzoeksopzet	56
6.2. Meest voorkomende vormen van Nederlands leren in Vlaanderen	56
6.3. Samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren	57
6.4. Aanbevelingen en toekomstscenario's	58
6.4.1. Aanbevelingen op korte termijn	59
6.4.2. Toekomstscenario's	60
BIBLIOGRAFIE	67

1. INLEIDING

De afgelopen legislatuur (2009-2014) heeft het Vlaamse beleid het belang van de kennis van het Nederlands in het kader van inburgering en integratie sterk benadrukt. De Vlaamse minister van Inburgering stelt hierover het volgende: 'Een gemeenschappelijke taal spreken is een voorwaarde om tot een hechte samenleving te komen. Een verhoogde kennis van het Nederlands en het creëren van een positief klimaat ten aanzien van het Nederlands moeten blijvende aandachtspunten zijn voor iedereen' (Bourgeois, 2009). Een belangrijke doelstelling van het inburgerings- en integratiebeleid, zoals de afgelopen jaren gevoerd, was dan ook 'meer mensen Nederlands te laten leren en spreken' (Bourgeois, 2009).

Een complementaire doelstelling werd teruggevonden in de beleidsnota Onderwijs 'Samen grenzen verleggen voor elke talent' (Smet, 2009). Naast het versterken van het leren van Nederlands in Vlaamse scholen, ontwikkelde de Vlaamse minister van Onderwijs ook een beleid gericht op het stimuleren van Nederlands als tweede taal via het Volwassenenonderwijs. Belangrijke aandachtspunten hierbij waren: een behoeftedekkend aanbod NT2-opleidingen in het Volwassenenonderwijs, professionalisering van de NT2-leraren, kwaliteitszorg en -controle en verdere afstemming op het Europees Referentiekader (ERK).

Nederlands leren beperkt zich echter niet tot de lessen NT2 in een Centrum voor Basiseducatie of een Centrum voor Volwassenenonderwijs, maar kan geleerd worden in verschillende contexten, op meer "formele" of meer "informele" manieren. Zo kan Nederlands geleerd worden via een taalles georganiseerd door FEMMA¹ of via geregelde praatjes met andere ouders aan de schoolpoort of andere leden van een sportvereniging. Nederlands kan geleerd worden op de werkvloer, geïntegreerd in de gewone werktaken of via een specifieke taalopleiding georganiseerd door de werkgever. Nederlands kan ook geoefend worden door het deelnemen aan culturele activiteiten al dan niet in het kader van taalstimulering of door het kijken naar de Vlaamse televisiezenders of het lezen van Nederlandstalige kranten.

In de literatuur zijn verschillende definities en omschrijvingen terug te vinden voor types van leren, waarbij de strakke tweeledigheid tussen "formeel" en "informeel" leren steeds vaker doorbroken wordt door het toevoegen van het begrip "niet-formeel" leren. De

¹ Vroegere Katholieke Arbeidersvrouwen (KAV)

definities van CEDEFOP en de Europese Commissie (2009) bieden een duidelijke omschrijving van deze drie categorieën van leren²:

- **Formeel leren:** Een leerproces dat plaatsvindt in een georganiseerde en gestructureerde omgeving (in een school, opleidingscentrum of op de werkplek) en uitdrukkelijk als leren wordt aangeduid (in termen van doelstellingen, tijd of middelen). Formeel leren is een bewuste keuze vanuit het standpunt van de lerende. Het leidt doorgaans tot een certificering.
- **Informeel leren:** Een leerproces dat voortvloeit uit de dagelijkse activiteiten die verband houden met het werk, het gezin of de vrijetijdsbesteding. Dit leren wordt niet georganiseerd of gestructureerd in termen van doelstellingen, tijd of leerondersteuning. Informeel leren gaat in de meeste gevallen niet uit van een initiatief van de lerende. Doorgaans leidt het niet tot een certificering.
- **Niet-formeel leren:** Leren dat ingebed is in geplande activiteiten die niet uitdrukkelijk als leren bestempeld worden (in termen van leerdoelstellingen, leertijd of leerondersteuning), maar die een belangrijk leerelement omvatten. Niet-formeel leren is vanuit het standpunt van de lerende een bewuste keuze. Het leidt doorgaans niet tot een certificering.

Het aanbod formeel leren binnen het Volwassenenonderwijs en VDAB werd reeds in kaart gebracht (zie De Cuyper & Jacobs, 2010, De Cuyper e.a., 2013). De minder formele vormen van Nederlands leren werden nog niet op een gelijkaardige, systematische manier onderzocht. Dit onderzoek wil bijdragen tot het invullen van deze leemte en focust op het aanbod niet-formeel leren (cfr. bovenstaande definitie). Het onderzoek bouwt verder op de bevindingen zoals opgenomen in factsheet nr. 9 'Vormen van Nederlands leren in Vlaanderen' van het Steunpunt Inburgering en Integratie (Pulinx e.a., 2012).

Het onderzoek, opgevat als een explorerend onderzoek, heeft dan ook volgende doelstellingen:

- 1) De belangrijkste vormen van niet-formeel Nederlands leren die in Vlaanderen georganiseerd worden, naast het reguliere aanbod van het Volwassenenonderwijs en VDAB, detecteren en beschrijven;

² CEDEFOP & European Commission Education and Culture DG. (2009). European Guidelines for validating non-formal and informal learning.

- 2) De samenwerking - de complementariteit en afstemming - in kaart brengen tussen de verschillende aanbieders van vormen van Nederlands leren, met inbegrip van het reguliere aanbod in het Volwassenenonderwijs;
- 3) Inzicht verwerven in de manier waarop de verschillende niet-formele vormen van Nederlands leren een bijdrage leveren tot het realiseren van de dubbele beleidsdoelstelling van Nederlands leren (taalverwerving Nederlands en sociale integratie)?
- 4) Het formuleren van beleidsdoelstellingen.

Het rapport is onderverdeeld in vijf hoofdstukken. In een eerste hoofdstuk wordt het onderzoeksopzet en de gehanteerde methodologie toegelicht. Een tweede hoofdstuk bevat het analytisch kader waarmee de diverse vormen van leren worden beschreven. In een volgend hoofdstuk worden de voornaamste vormen van Nederlands leren die in Vlaanderen aanwezig zijn beschreven en dit met aandacht voor uitvoeringsmodaliteiten, regionale spreiding, samenwerking, knelpunten en randvoorwaarden. In een vierde hoofdstuk schetsen we een aantal spanningsvelden op vlak van samenwerking tussen verschillende aanbiedende organisaties. Het vijfde en laatste hoofdstuk geeft een overzicht van de geformuleerde beleidsaanbevelingen.

2. ONDERZOEKSOPZET

2.1. Onderzoeksvragen

Voorliggend explorierend onderzoek heeft dus als doel het in kaart brengen van de niet-formele vormen van Nederlands leren voor volwassenen, die in Vlaanderen naast het reguliere aanbod in het Volwassenenonderwijs worden teruggevonden. Concreet staan volgende onderzoeksvragen centraal:

- Welke niet-formele vormen van Nederlands leren voor volwassenen, naast het reguliere aanbod in het Volwassenenonderwijs, worden teruggevonden in Vlaanderen?
 - Hoe ziet de regionale spreiding eruit? Heeft elke regio (verwijzend naar de werkingsgebieden van de Huizen van het Nederlands) een aanbod van niet-formele vormen van Nederlands leren?
 - Op welke manier worden deze vormen ingevuld, wat zijn de modaliteiten bij de organisatie van dit aanbod? Welke doelgroep wordt beoogd?
- Welke complementariteit/afstemming kan er vastgesteld worden tussen de verschillende vormen van Nederlands leren, met inbegrip van het reguliere aanbod in het Volwassenenonderwijs?
 - Op welke manier wordt organisatorische samenwerking enerzijds en inhoudelijke afstemming anderzijds gerealiseerd? Wat zijn hierbij drempels, randvoorwaarden en opportuniteiten?
 - Neemt een bepaalde organisatie een regierol op voor het realiseren van samenwerking en afstemming? Zo ja, welke organisatie en op welke manier?
- Op welke manier kunnen deze verschillende vormen van Nederlands leren een bijdrage leveren tot het realiseren van de dubbele beleidsdoelstelling van Nederlands leren (taalverwerving Nederlands en sociale integratie)?

Het gaat hierbij om de gepercipieerde meerwaarde van deze vormen van Nederlands leren. Gezien de beperkte omvang van dit onderzoek was het niet mogelijk een effectiviteitscomponent in het onderzoeksopzet te verwerken (en na te gaan welke vormen van Nederlands leren het meest effectief zijn op vlak van taalverwerving en/of sociale integratie). Wel werden de betrokken actoren doorheen de verschillende onderzoeksactiviteiten bevraagd naar de manier

waarop zij de effectiviteit en de meerwaarde van de verschillende vormen van Nederlands leren inschatten (= gepercipieerde effectiviteit).

2.2. Methodologie

Zoals reeds aangegeven, vormt voorliggend explorerend onderzoek een vervolg op de conceptuele denkoefening zoals beschreven in factsheet 9 'Vormen van Nederlands leren in Vlaanderen' van het Steunpunt Inburgering en Integratie (Pulinx e.a., 2012). Hierbij werd een analytisch kader uitgewerkt gericht op het beschrijven, vergelijken en categoriseren van verschillende vormen van (Nederlands) leren.

Het opzet van het explorerend onderzoek werd opgebouwd op basis van kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden (mixed method onderzoeksopzet). Hieronder worden de verschillende onderzoeksmethoden beschreven in chronologische volgorde van uitvoering:

- 1) Op basis van een screening van jaarverslagen en websites van de Huizen van het Nederlands, de integratiecentra en het Kruispunt Migratie-Integratie werd een eerste oplijsting gemaakt van de vormen van Nederlands leren die in Vlaanderen worden aangeboden. Hierbij werd een lijst van categorieën van vormen van Nederlands leren opgemaakt.
- 2) Door middel van interviews met de coördinatoren of NT2-verantwoordelijken van de Huizen van Nederlands³ werd aanvullende informatie verzameld over de inhoud van het aanbod, uitvoeringsmodaliteiten en samenwerkingsverbanden gericht op de organisatie van verschillende vormen van leren en de rol die het HvN hierbij opneemt.
- 3) Vervolgens hebben de onderzoekers geparticipeerd aan een focusgroep en een klankbordgroep in het kader van het onderzoek "Zogezegd, zogedaan!", een onderzoek naar de kwaliteitscriteria van oefenmomenten Nederlands in de provincie Antwerpen (HvN Provincie Antwerpen, 2014).
- 4) Een online survey werd georganiseerd, gericht aan de NT2-verantwoordelijken van alle Centra voor Basiseducatie enerzijds en de Centra voor Volwassenenonderwijs met een aanbod NT2 anderzijds (n = 79). In deze survey werden vragen opgenomen m.b.t. de vormen van Nederlands leren zoals georganiseerd door de centra; de samenwerkingsverbanden van deze centra met

³ Zeven van de acht Huizen van het Nederlands werden in deze fase bevraagd.

andere organisaties in functie van het aanbod Nederlands leren en de gepercipieerde meerwaarde van de verschillende vormen van Nederlands leren.

De totale respons van de survey bedroeg 58,2%, waarbij wel dient opgemerkt dat 4 van de 46 vragenlijsten onvolledig werden ingevuld. In de respons werd een belangrijk verschil tussen CBE en CVO vastgesteld: 12 van de 13 CBE vulden een volledige vragenlijst in, bij de CVO ging het om 34 ingevulde vragenlijsten (waarvan 4 onvolledige vragenlijsten) op een totaal van 66 aangeschreven centra (51%). De resultaten van de survey, zoals in dit onderzoeksrapport beschreven, zijn dan ook bijna populatiegegevens wat de CBE betreft. Met betrekking tot de CVO moet er rekening gehouden worden met enige selectiviteit bij de respons. Mogelijks is de respons hoger bij die CVO die reeds een aanbod hebben van niet-formele vormen van Nederlands leren of interesse vertonen in dit aanbod. In onderstaande tabel (tabel 1) is de respons van de CVO per provincie opgenomen.

Provincie/stad	N per provincie	N respons	%
Antwerpen	5	3	60
Brussel	3	3	100
Gent	3	2	66
Limburg	14	7	50
OVI	11	4	36
Prov Antw	8	4	50
Prov Antw/VIBra	1	1	100
VIBr	10	5	50
WVI	11	5	45

Tabel 1. Respons CVO per provincie

- 5) Een laatste onderzoeksactiviteit was de organisatie van twee focusgroepen, samengesteld op basis van stakeholders uit het werkveld volwassenenonderwijs, inburgering en integratie en socio-culturele organisaties (in bijlage zijn de deelnemerslijsten van de focusgroepen te vinden). Deze focusgroepen hadden tot doel eerste bevindingen uit de voorgaande onderzoeksfases af te toetsen en uit te diepen en te peilen naar beleidsaanbevelingen gericht op de organisatie van een behoeftedekkend aanbod NT2, dit met aandacht voor (complementariteit tussen) verschillende vormen van Nederlands leren.

3. ANALYTISCH KADER VOOR VORMEN VAN NEDERLANDS LEREN⁴

Het spreekt voor zich dat een analytisch kader voor vormen van Nederlands leren (in een integratie- en inburgeringscontext) een specifieke invulling is van een meer algemeen conceptueel kader met betrekking tot 'leren' en 'leerprocessen'. Hoe verlopen leerprocessen? Welke factoren en actoren kunnen onderscheiden worden bij leerprocessen? Welke onderliggende processen en dynamieken tussen deze factoren en actoren zijn bepalend voor de effectiviteit van het leren?

Het nieuwe analytische kader moet de ruimte bieden het – ogenschijnlijk – binaire onderscheid tussen "formeel en informeel" leren te deconstrueren en te overstijgen.

Het onderscheid tussen "formeel en informeel" leren wordt binnen de domeinen onderwijs, vorming en integratie (o.a. door beleidsmakers en aanbieders van een opleidings- en vormingsaanbod) vaak gemaakt op basis van de locatie waarbinnen de leerprocessen plaats vinden. "Formeel" leren wordt veelal gesitueerd binnen de reguliere onderwijs- en opleidingscontexten: "formeel" leren vindt plaats in een klas- of opleidingslokaal. "Informeel" leren vindt daarbuiten plaats, in het dagelijkse leven. Zo wordt de klassikale cursus NT2, georganiseerd door een Centrum voor Volwassenenonderwijs, zonder veel aarzeling gerangschikt onder de categorie van 'formeel leren' terwijl de aanvullende taalstage, georganiseerd door hetzelfde centrum, gerangschikt wordt onder de categorie van 'informeel leren'. Deze binaire indeling op basis van de locatie van het leren gaat echter voorbij aan andere dimensies onderliggend aan leerprocessen. De context, de doelstelling, de uitkomsten van leermomenten en leervormen, en de betrokkenheid en de intentionaliteit van de actoren kunnen erg uiteenlopend maar soms ook overlappend zijn. Vormen van (Nederlands) leren kunnen niet eenvoudigweg door twee categorieën 'formeel leren' en 'informeel leren' gevat worden. Een meer uitgebreid begrippenkader is nodig.

In de literatuur zijn verschillende definities en omschrijvingen terug te vinden voor types van leren, waarbij de strakke tweeledigheid tussen "formeel" en "informeel" leren steeds vaker doorbroken wordt door het toevoegen van het begrip "niet-formeel" leren (zie hoger).

⁴ Dit hoofdstuk is gebaseerd op de Factsheet 9. 'Vormen van Nederlands leren in Vlaanderen' van het Steunpunt Inburgering en Integratie (Pulinx e.a., 2012).

Op basis van relevante literatuur, werd een analytisch kader uitgewerkt⁵. Dit kader, zoals hieronder verduidelijkt, gaat nog een stap verder in het deconstrueren van de verschillende dimensies, bepalende factoren en actoren bij leerprocessen. Op basis van deze deconstructie kan een ruimer en meer omvattend inzicht verkregen worden in vormen van (taal)leren.

Het analytische kader omvat twee componenten, enerzijds het perspectief van de verschillende actoren betrokken bij een leerproces of een vorm van leren en anderzijds vijf dimensies die elk een bepaald aspect van het leerproces in kaart brengen. Op basis van de combinatie van deze elementen (het perspectief van de actoren en de invulling van de dimensies) kunnen vormen van leren beschreven, vergeleken en gecategoriseerd worden.

3.1. Het perspectief van de actoren

Leren verloopt intentioneel of niet-intentioneel. Het perspectief van een actor, betrokken bij een leerproces of een vorm van leren, is de eerste component van het conceptueel kader.

Zoals hoger reeds werd geïllustreerd, kan Nederlands in tal van verschillende contexten geleerd worden (in een NT2-cursus, tijdens een kookles of een culturele activiteit of tijdens een praatje aan de schoolpoort). In bepaalde contexten of op bepaalde momenten zullen de leerprocessen bewust verlopen, in andere contexten of op andere tijdstippen pikt de anderstalige onbewust nieuwe woorden of uitdrukkingen op. Met uitzondering van zuiver individuele vormen van leren (zoals zelfstudie), zijn er steeds twee of meer actoren betrokken bij een leerproces. Tijdens eenzelfde leerproces, eenzelfde leermoment kunnen de perspectieven van de betrokken actoren verschillend zijn. De anderstalige kan het gesprekje aan de schoolpoort bewust aangrijpen als een oefenkans Nederlands, terwijl de – toevallige – gesprekspartner zich niet bewust is van zijn/haar bijdrage aan het leerproces.

Bij de opmaak van het begrippenkader (gericht op vormen van Nederlands leren door volwassenen in een inburgerings- en integratiecontext), worden volgende drie actoren onderscheiden:

- De lerende, de persoon die leert doorheen het leerproces;

⁵ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/informal_en.htm
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/128EN.pdf
<http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/recognitionofnon-formalandinformallearning-home.htm>

- De interactant, de persoon die bij het leerproces betrokken is als docent, leraar, tutor, begeleider, trainer, coach, vriend of gesprekspartner (deze actor kan bij uitbreiding ook verwijzen naar de organisatie die het leerproces aanbiedt);
- De overheid, als regelgever, facilitator, organisator of financier van het leerproces.

Elk van deze actoren geeft een eigen invulling aan het leerproces, bepaalt bewust of onbewust doelstellingen voor leren, neemt intentioneel of niet-intentioneel deel aan het leerproces.

In het kader van dit onderzoek wordt het perspectief van de overheid als vertrekpunt gekozen. De overheid kan leerprocessen en leervormen op verschillende manier ondersteunen: door het creëren van een regelgevend kader, door het financieren van aanbod of door het faciliteren van de organisatie van bepaalde vormen van leren. In dit onderzoek wordt onder meer onderzocht op welke manier de overheid deze rol als facilitator nog meer kan opnemen, op welke manier de overheid obstakels kan wegnemen en randvoorwaarden kan voorzien. Hierbij wordt ook aandacht gegeven aan enerzijds opportuniteiten van leren waarbij de overheid een eerder niet-intentioneel perspectief aanneemt (het leren als positief neveneffect van een bepaalde beleidsmaatregel of een overheidsinterventie) en anderzijds initiatieven, vormen van leren die momenteel nog niet door de overheid ondersteund worden, bv. coöperatieve vormen van leren.

Het aangenomen perspectief laat toe om de vormen van leren die binnen de scope van het onderzoek vallen meteen af te bakenen. In deze zin worden alle vormen van leren die buiten de invloedssfeer van de overheid vallen (vormen van leren die niet of nauwelijks kunnen gefaciliteerd worden door directe of indirecte overheidsmaatregelen), uitgesloten. Dit is bijvoorbeeld het geval van toevallige contacten tussen burens.

3.2. De dimensies van de vormen van Nederlands leren

Een tweede component van het begrippenkader omvat het onderscheiden van een aantal dimensies van (Nederlands) leren. Op basis van een screening van relevante literatuur werden vijf dimensies weerhouden voor de opmaak van het begrippenkader. Deze dimensies worden soms als binair voorgesteld in termen van “formeel en informeel” leren, maar – zoals hoger reeds aangegeven – moet die tweeledigheid overstegen worden om een meer inzicht in de vormen van leren te verwerven.

1. **De omgeving** waarin het leren plaatsvindt is, wordt bepaald door:

- De **ruimte/locatie** waarin het leren plaatsvindt. Er kan op verschillende locaties, in verschillende ruimtes geleerd worden. Gaat het om een ruimte specifiek gericht op leren? Is de infrastructuur ontworpen met leren als doelstelling? Vindt het leren plaats in een andere (openbare) ruimte? Vindt het leren plaats in een al dan niet toevallig gekozen ruimte? Bv. wordt er geleerd in een klaslokaal van een school of een opleidingslokaal in een bedrijf of organisatie? Vindt het leren plaats buiten een klas- of opleidingslokaal, of in een levensechte omgeving? De ruimte waarbinnen geleerd wordt, kan in belangrijke mate bepalend zijn voor of samenhangen met andere dimensies van leren. Er is echter geen strikte of noodzakelijke samenhang tussen bepaalde ruimtes of locaties van leren en specifieke invullingen van andere dimensies van leren.
- Het **tijdstip** waarop het leren plaatsvindt. De meeste vormen van leren vinden op een afgesproken tijdstip plaats (bv. aanvangsuur van een opleidingsmoment, maar ook culturele activiteiten of conversatiegroepen georganiseerd door vrijwilligersinitiatieven). Toch zijn er ook vormen van leren die niet op een afgesproken tijdstip plaatsvinden, zoals vormen van zelfstandig leren of niet-intentioneel leren of het bewust aangrijpen van oefenkansen in dagdagelijkse situaties.

2. **De doelstellingen** van het leren:

- **Zijn expliciet of impliciet aanwezig.** Het leren kan verlopen op basis van al dan niet vooropgestelde doelstellingen. Het perspectief van de betrokken actoren bij het leerproces kan verschillend zijn wat betreft het vooropstellen en bereiken van doelstellingen. Bepaalde doelstellingen geëxpliciteerd door de interactant kunnen incidenteel bereikt worden door de lerende (met andere woorden de lerende is zich niet steeds bewust van de doelstellingen die de interactant expliciet wil bereiken tijdens het leerproces). Ook kunnen er primaire en secundaire doelstellingen onderscheiden worden.

De relatie tussen het perspectief (intentioneel of niet-intentionaal leren) en deze dimensie (expliciete of impliciete doelstellingen) is erg samenhangend. Toch kan er een onderscheid gemaakt worden waarbij het perspectief 'intentioneel – niet intentioneel' eerder actiegericht is en de dimensie 'expliciet – impliciet' eerder doelgericht.

- Worden op een **impliciete of expliciete manier aangereikt of bereikt** tijdens het leerproces. Zo kan de interactant het leerproces sturen via expliciete instructies gericht op het bereiken van de vooropgestelde doelstellingen. Dezelfde doelstellingen kunnen ook op een impliciete manier, via andere methodieken en didactische werkvormen aangebracht worden. Secundaire doelstellingen worden veelal op een impliciete manier aangebracht tijdens het leerproces.
- Worden al dan niet geconcretiseerd in een **curriculum**, in de mate dat de doelstellingen geëxpliciteerd zijn. Deze subdimensie wordt opgenomen in het analytische kader omdat doelen en curricula – voornamelijk in een beleidscontext – waardevol kunnen zijn als referentiepunt voor het assessment van het leren.

3. De **uitkomsten** van het leren:

- Worden al dan niet vastgesteld via een **assessment**. Indien de doelstellingen van het leren op een erg impliciete wijze aanwezig zijn en het leren niet intentioneel is vanuit het standpunt van de lerende en/of de interactant, dan zullen de uitkomsten van het leren geen voorwerp van een assessment uitmaken. Daarnaast is het eveneens mogelijk dat de doelstellingen wel in een bepaalde mate geëxpliciteerd worden maar dat er geen assessment voorzien wordt doorheen of aan het einde van het leerproces.
- Leiden al dan niet tot **certificering**: de lerende ontvangt een bewijs van positieve evaluatie van de vooropgestelde doelstellingen, aan dit bewijs wordt al dan niet een bepaalde mate van civiel effect⁶ verbonden.

4. Een **interactant**:

- **Is de uitvoerende actor (of zijn de uitvoerende actoren) die** – naast de lerende – betrokken (zijn) bij het leerproces.
 - ⇒ Op micro niveau gaat het hierbij om **personen** die betrokken zijn bij het leren (docent, begeleider, vriend, gesprekspartner...);

⁶ Zie Wets, J. Seghers, M., Pauwels, F. & De Cuyper, P. (2012). Het civiel effect van inburgering: conceptuele beschouwingen en nulmeting. Leuven: HIVA.

- ⇒ Op mesoniveau gaat het om **organisaties**, structuren uit verschillende maatschappelijke domeinen die samenwerken om vormen van leren mogelijk te maken.
- Kan al dan niet een **professionele interactant** zijn. Beschikt de interactant over (gecertificeerde) competenties wat betreft leren in het algemeen en taalleren in het bijzonder? Gaat het om een tutor of mediator, met name een interactant die over professionele competenties beschikt en een bewuste rol in het leerproces vervult? Worden de vormen van leren georganiseerd door erkende, gefinancierde instellingen of gaat het om vrijwilligersinitiatieven en welke impact heeft dit op de professionele vereisten die aan de tutors gesteld worden?

5. De betrokkenheid van de **overheid**:

Vormen van leren kunnen al dan niet kaderen binnen een overheidsinitiatief, waarbij het kan gaan om lokale, regionale of nationale overheden.

- De overheid kan bij het ondersteunen van leren bepaalde **rollen** aannemen: als regelgever, facilitator, organisator of financier.
- De overheid kan **initiatief** nemen tot het organiseren, subsidiëren, faciliteren van vormen van leren of ingaan op een vraag naar ondersteuning vanuit het maatschappelijk veld.
- De overheid kan een **regelgevend kader** voorzien voor o.m. de organisatie, de financiering, de evaluatie en de certificering.

Op basis van de onderlinge combinaties van deze dimensies wordt het binaire onderscheid tussen of 'formeel' leren of 'informeel' leren overstegen en vormt het een meer fijnmazige beschrijving van de driedeling formeel – informeel – niet-formeel. Anders geformuleerd: het analytische kader omvat geen binaire categorisering (opdeling van vormen van leren in categorie 'formeel leren' OF categorie 'informeel leren') maar op basis van het perspectief van de actoren en de vijf dimensies kunnen vormen van leren geduid en beschreven worden.

De dimensie 'omgeving' is de dimensie die het dichtst aansluit bij de huidige, gangbare definitie die aan de begrippen 'formeel' en 'informeel' leren wordt gegeven. Het analytisch kader, zoals hier uitgewerkt, toont echter aan dat leren niet door één dimensie kan gevat worden. De andere dimensies zijn evenzeer bepalend voor de duiding en

categorisering van vormen van leren, maar ook voor de effectiviteit van het leren dat gerealiseerd wordt.

3.3. Voorstelling van het analytische kader voor vormen van leren

Zoals reeds werd beschreven omvat elke vorm van leren een onderlinge combinatie van het perspectief van de actoren en de vijf dimensies van leren. Zelfs in de expliciete, reguliere onderwijscontext kan leren volgens het perspectief van de lerende en de interactant verschillen (zie hieronder het voorbeeld van Content en Language Integrated Learning of extra muros activiteiten geïntegreerd in bepaalde leeractiviteiten). Ook in het dagdagelijkse, accidentele leren kunnen bepaalde actoren een intentioneel perspectief aannemen en eigen, vooropgestelde leerdoelen proberen te bereiken.

Dimensies	Subdimensies	Perspectief Intentioneel of niet-intentioneel	
a. Omgeving	a. Ruimte/locatie	LERENDE	
	b. Tijdstip		
b. Doelstellingen	a. Expliciet of impliciet <ul style="list-style-type: none"> • Aanwezig • Methodieken/ didactische werk-vormen 		
	b. Curriculum		
c. Assessment van de uitkomsten	a. Is voorzien		INTERACTANT
	b. Leidt tot certificering		
d. Interactant	a. Is betrokken bij het leerproces (op micro en op meso niveau)	OVERHEID	
	b. Is geprofessionaliseerd		
e. Overheid	Rol		
	Initiatief		
	Regelgevend kader		

Tabel 2. Analytische kader 'vormen van NT2 leren' op basis van het perspectief van de actoren en de vijf gedefinieerde dimensies

Door het beschrijven en onderzoeken van vormen van leren op basis van meervoudige dimensies, kan een diepgaand inzicht in de dynamiek van leren verworven worden. Op basis van deze inzichten kan de overheid meer gerichte initiatieven nemen; die vormen van leren ondersteunen die het meest aansluiten bij de beleidsdoelstellingen – in dit geval de doelstellingen van het inburgerings- en integratiebeleid. Zo heeft het inburgerings- en integratiebeleid niet enkel als doelstelling het aanleren van Nederlands aan anderstaligen en nieuwkomers, maar ook het realiseren van sociale cohesie tussen de migranten en de ontvangende samenleving. Via het gericht inspelen op bepaalde dimensies van het begrippenkader kunnen bestaande vormen van leren verbeterd worden of nieuwe vormen van leren uitgetekend worden om beide doelstellingen tegelijkertijd te bereiken.

3.4. Enkele voorbeelden ter verduidelijking van het begrippenkader⁷

- De reguliere onderwijscontext kan als voorbeeld dienen van de meest expliciete vorm van leren. Dit leren is georganiseerd en ondersteund door de overheid; de doelstellingen zijn geëxpliciteerd, de leeruitkomsten worden geëvalueerd en leiden tot certificering; de interactanten zijn professionals die over specifieke kwalificaties beschikken en het perspectief van de drie betrokken actoren – de leerling, de leerkracht en de onderwijsoverheid – is intentioneel van aard.
- Maar binnen een dergelijke georganiseerde context, kunnen ook vormen van impliciet leren onderscheiden worden: Content and Language Integrated Learning (CLIL) kent een omgeving specifiek gericht op leren (bijvoorbeeld in het basisonderwijs of het secundair onderwijs), maar de doelstellingen wat betreft het leren van taal zijn slechts impliciet aanwezig. De doelstellingen zijn immers niet gericht op het leren van een bepaalde taal maar wel het leren van inhoud op vlak van geschiedenis of aardrijkskunde. Taal wordt vanuit het perspectief van de leerlingen op een meer impliciete manier aangeleerd.
- Binnen een erg gestructureerde, op leren gerichte omgeving – zoals het basisonderwijs of secundair onderwijs – kan een professionele interactant, de leerkracht, op eerder impliciete wijze (bv. via bepaalde methodieken of projectwerking) of expliciete wijze (via expliciete instructies) aan expliciete leerdoelstellingen werken.
- Hierbij aansluitend kan ook verwezen worden naar Nederlands op de werkvloer. Via een werking van taalcoaching kunnen de vooropgestelde doelen op eerder impliciete wijze aangebracht worden en verloopt het leren op eerder niet-intentionele wijze vanuit het perspectief van de lerende (maar wel intentioneel vanuit het perspectief van de taalcoach en de werkgever). Wanneer de werkgever tijdens de werkuren een gerichte taal cursus organiseert voor de werknemers, dan gebeurt het leren op veel meer expliciete wijze en intentioneel zowel vanuit het perspectief van de lerende als van de coach en de werkgever.
- De expliciete doelstellingen van een taal cursus georganiseerd door een Centrum voor Volwassenenonderwijs kunnen bereikt worden in een erg andere

⁷ Voor het situeren van de voorbeelden wordt verwezen naar de beschrijving van het perspectief van de actoren (punt 2.1.), de beschrijving van de vijf gedefinieerde dimensies (punt 2.2.) en de bijhorende tabel.

omgeving dan het klaslokaal via het aanbieden van extra muros activiteiten. In dit geval gaat het om het leren van expliciete doelstellingen geformuleerd door de interactant, leren dat georganiseerd en ondersteund wordt door de overheid en waarbij het leren vanuit het perspectief van de lerende bijna onintentioneel kan verlopen.

- In een NT2-cursus georganiseerd door een socio-culturele vereniging of in het kader van een vrijwilligersinitiatief, zijn de leeractiviteiten georganiseerd maar niet steeds ondersteund door de overheid. De doelstellingen zijn expliciet aanwezig maar er wordt niet steeds een evaluatie voorzien aan het einde van de cursus (en bijgevolg leidt deze vorm van leren niet tot certificering). Een voorbeeld van NT2-leren dat ondersteund wordt door de overheid maar begeleid wordt door vrijwilligers en plaats vindt in dagdagelijkse situaties is het project 'Samen inburgeren'. Dit is ook een voorbeeld van het bereiken van de dubbele doelstelling van het integratie- en inburgeringsbeleid, met name het aanleren van het Nederlands maar ook het versterken van de sociale cohesie. Deze laatste doelstelling wordt via 'Samen Inburgeren' gerealiseerd via het bevorderen van contacten tussen de nieuwkomers en de ontvangende samenleving.

4. VORMEN VAN NEDERLANDS LEREN IN VLAANDEREN

4.1. Inleiding

Op basis van een screening van de websites van de Huizen van het Nederlands (HVN), de integratiecentra en het Kruispunt Migratie-Integratie (K-MI) werd een eerste olijsting gemaakt van de vormen van Nederlands leren die naast de reguliere opleidingen NT2 van de CBE en de CVO in Vlaanderen worden aangeboden. Volgende vormen van leren werden op basis van de screening in Vlaanderen geïdentificeerd:

1. One-to-one matching programma's;
2. Conversatiegroepen;
3. Taaltages;
4. Werkvormen binnen een formele context;
5. Socio-culturele activiteiten;
6. Zelfstudie.

Op basis van deze eerste screening kan vastgesteld worden dat in Vlaanderen het aanbod voor anderstalige volwassenen die Nederlands wensen te leren erg divers is, en het aanbod aan reguliere opleidingen NT2 bij CBE en CVO ruim overschrijdt. In dit hoofdstuk worden bovenstaande vormen van Nederlands leren, met uitzondering van 'zelfstudie' en 'werkvormen binnen een formele context'⁸ uitgebreid beschreven op basis van de data verzameld doorheen de verschillende onderzoeksmethoden.

Doorheen deze beschrijvingen zal een antwoord geformuleerd worden op de onderzoeksvragen, zoals geformuleerd in punt 2.1.

- **Welke niet-formele vormen van Nederlands leren** voor volwassenen, naast het reguliere aanbod in het Volwassenenonderwijs, worden teruggevonden in Vlaanderen?
 - Hoe ziet **de regionale spreiding** eruit? Heeft elke regio (verwijzend naar de werkingsgebieden van de Huizen van het Nederlands) een aanbod van niet-formele vormen van Nederlands leren?

⁸ Deze vormen van leren wordt niet verder opgenomen. In dit onderzoek worden vormen van Nederlands leren onderzocht vanuit de dubbele beleidsdoelstelling van taalverwerving en sociale integratie en niet-formele vormen naast het reguliere aanbod. Bij zelfstudie is de tweede component in veel mindere mate aanwezig. Daarnaast wordt de focus ook gelegd op samenwerking tussen reguliere aanbodverstrekkers en andere organisaties, ook deze component lijkt m.b.t. zelfstudie minder relevant. 'Werkvormen binnen een formele context' maken deel uit van het reguliere aanbod en vallen in die zin buiten de focus van dit onderzoek.

- Op welke manier worden deze vormen ingevuld, **wat zijn de modaliteiten** bij de organisatie van dit aanbod? Welke doelgroep wordt beoogd?
- Welke **complementariteit/afstemming** kan er vastgesteld worden tussen de verschillende vormen van Nederlands leren, met inbegrip van het reguliere aanbod in het Volwassenenonderwijs?
 - Op welke manier wordt organisatorische **samenwerking** enerzijds en inhoudelijke afstemming anderzijds gerealiseerd? Wat zijn hierbij drempels, randvoorwaarden en opportuniteiten?
 - Neemt een bepaalde organisatie een regierol op voor het realiseren van samenwerking en afstemming? Zo ja, welke organisatie en op welke manier?
- Op welke manier kunnen deze verschillende vormen van Nederlands leren een bijdrage leveren tot het realiseren van de dubbele beleidsdoelstelling van Nederlands leren (taalverwerving Nederlands en sociale integratie)?

Het gaat hierbij om de **gepercipieerde meerwaarde van deze vormen** van Nederlands leren. Gezien de beperkte omvang van dit onderzoek was het niet mogelijk een effectiviteitscomponent in het onderzoeksopzet te verwerken (en na te gaan welke vormen van Nederlands leren het meest effectief zijn op vlak van taalverwerving en/of sociale integratie). Wel werden de betrokken actoren doorheen de verschillende onderzoeksactiviteiten bevraagd naar de manier waarop zij de effectiviteit en de meerwaarde van de verschillende vormen van Nederlands leren inschatten (= gepercipieerde effectiviteit).

De beschrijving van de verschillende vormen van Nederlands leren, zoals opgenomen in dit onderzoek, is als volgt opgebouwd: 1) het formuleren van een definitie van de betrokken vorm van Nederlands leren; 2) het beschrijven van de uitvoeringsmodaliteiten en het inschalen van de bestudeerde vorm in het analytisch kader; 3) het schetsen van de regionale spreiding van het aanbod, de doelgroep en de samenwerking en 4) het weergeven van de gepercipieerde meerwaarde van het aanbod.

Hierbij wordt nogmaals het verkennende karakter van dit onderzoek onderstreept. De bespreking van de niet-formele vormen van Nederlands leren in Vlaanderen is gebaseerd op de data die tijdens dit onderzoek verzameld werden (zie punt 2.2.). De verkregen informatie was erg verschillend afhankelijk van de vorm van Nederlands leren. Over bepaalde vormen van Nederlands leren werd er aanzienlijk meer informatie aangereikt

door de respondenten dan over andere vormen van Nederlands leren. Deze bespreking is dan ook geen volledige, maar wel een verkennende documentatie.

4.2. One-to-one matching

Deze vorm van Nederlands leren kenmerkt zich door het feit dat er een één op één relatie wordt aangegaan tussen een anderstalige lerende en een professional of vrijwilliger die de doeltaal (de taal die aangeleerd wordt) beheerst. Beide actoren komen op regelmatige basis samen om activiteiten te ondernemen en impliciet of expliciet de taal te oefenen. Deze werkvorm is hoofdzakelijk gericht op de vaardigheden spreken en luisteren.

4.2.1. Vormen en uitvoeringsmodaliteiten

Op basis van de verzamelde data, worden er drie varianten van one-to-one matching onderscheiden:

- One-to-one matching programma's geïnitieerd door het Huis van het Nederlands met als doel Nederlands te oefenen, waarbij anderstalige taallerenden 'gekoppeld' worden aan Nederlandstalige moedertaalsprekers of anderstaligen met een reeds verworven taalvaardigheid Nederlands. Deze vorm wordt onder diverse benamingen teruggevonden o.m. in Brussel (Patati Patata)⁹, Oost-Vlaanderen en Gent (taalmix)¹⁰ en stad Antwerpen (2spraak)¹¹. De expliciete doelstelling van deze programma's is het oefenen van het Nederlands. De interactanten zijn telkens vrijwilligers. De koppels worden aangespoord om op regelmatige tijdstippen samen activiteiten te ondernemen, hiertoe worden via de website van het programma tips gegeven en mogelijkheden aangeboden. Ook organiseert het Huis van het Nederlands activiteiten voor de deelnemers aan deze programma's (bv. het HvN Brussel organiseert maandelijks een activiteit in het kader van Patati Patata).

Het matchen van de koppels kan op twee manieren georganiseerd worden:

- 1) De koppels vinden elkaar op eigen initiatief via de website (het 'Brussels model');
- 2) Na een face-to-face intake, gebeurt de matching van de deelnemers door de coördinator van het programma (het 'Antwerps model').

⁹ www.patati.be

¹⁰ www.taalmix.be

¹¹ www.nederlandsoefenen.be/event_categories/view/11

Het Brussels en Oost-Vlaams initiatief wordt telkens getrokken en vormgegeven door het HVN, in Antwerpen beperkt het HVN zich tot informatieverstrekking en toeleiding en wordt de organisatie van het project opgenomen door samenlevingsopbouw.

- "Samen inburgeren". Het gaat hierbij om een initiatief van de Vlaamse overheid om het inburgeringsproces van nieuwkomers te stimuleren. Samen Inburgeren is de naam van een Vlaams model van inburgeringscoaching, waarbij vrijwilligers zich engageren om inburgeraars te ondersteunen bij hun inburgeringsproces.¹² Als initiatief in het kader van inburgering, wordt er aandacht besteed aan het leren van Nederlands. Taalverwerving is echter niet de hoofddoelstelling, maar één van de zeven doelstellingen van het programma 'Samen inburgeren'.¹³ In het kader van dit programma worden duo's gevormd tussen 'inburgeringscoaches' enerzijds en 'inburgeraars' anderzijds. Zowel de inburgeringscoaches als de inburgeraars die deelnemen aan 'Samen inburgeren' zijn vrijwilligers. Vrijwilligers melden zich aan bij een lokale coördinator, die vervolgens de duo's samenstelt en met elkaar in contact brengt. De duo's engageren zich om gedurende zes maanden samen activiteiten te ondernemen en minstens om de twee weken samen te komen. Lokale initiatieven staan in voor de concrete realisatie van het programma via het samenstellen van de duo's, ondersteuning te bieden (vragen beantwoorden, suggesties aan te leveren) en groepsactiviteiten voor duo's te organiseren. In totaal zijn er een 35-tal initiatieven in Vlaanderen, veelal gaat het om samenwerkingsverbanden tussen onthaalbureaus, integratiediensten en lokale organisaties. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de betrokkenheid van de Huizen van het Nederlands sterk verschilt van regio tot regio. Uit de gesprekken met coördinatoren en NT2-verantwoordelijken van de HvN, bleek dat in bepaalde regio's de HvN nauwelijks op de hoogte zijn van deze werking. Hoewel het opzet en de doelstelling van 'Samen Inburgeren' weinig lijkt te verschillen van de matching programma's van de Huizen van het Nederlands en beide initiatieven tot hetzelfde beleidsdomein behoren, wordt er weinig tot geen afstemming gerealiseerd tussen beide initiatieven. Het benadrukken van Nederlands leren vanuit een perspectief van taalverwering (matchingsprogramma's van Huizen van het Nederlands) enerzijds en een perspectief van sociale integratie ('Samen inburgeren') anderzijds, lijkt een mogelijke verklaring te bieden.

¹² www.sameninburgeren.be

¹³ Er worden 7 doelstellingen aan 'Samen inburgeren' verbonden: zelfredzamer worden; Nederlands leren; zich thuis voelen; mensen leren kennen; een eerlijk beeld te krijgen van cultuur en gewoontes; actief betrokken te zijn; integratie serieus te nemen.

- Uit de bevraging van de *aanbodverstrekkers NT2* werd duidelijk dat ook de Centra voor Volwassenenonderwijs en Centra voor Basiseducatie *vormen van one-to-one matching* aanbieden: 41% van de CBE en 27% van de CVO geeft aan een one-to-one matching programma voor Nederlands leren te organiseren. In de bevraging verduidelijken de centra dit o.m. gaat om Nederlands op de opleidingsvloer (NODO), logopedische begeleiding, individuele remediëring, rollenspellen met vrijwilligers. Van de aanbodverstrekkers die zelf geen aanbod hebben, stelt 55% dat er een dergelijk aanbod in de regio voor handen is. Ongeveer 1/3de van de respondenten geeft aan dat ze zelf geen aanbod hebben én dat er geen aanbod in de regio is.

Er bestaat ook one-to-one matching in het kader van opleidingen gericht op arbeidsmarktparticipatie, bv. NODW en taalcoaching op de werkvloer. Deze vormen worden in dit rapport niet verder besproken.¹⁴ In wat volgt focussen we ons op matching programma's van het HVN , 'Samen inburgeren' en vormen binnen het reguliere aanbod.

Dimensies	Samen inburgeren	One-to-one matching op initiatief van HVN	Perspectief
Omgeving	<ul style="list-style-type: none"> • dagdagelijkse situaties / groepsactiviteiten • afgesproken tijdstip, afgesproken locatie 	<ul style="list-style-type: none"> • dagdagelijkse situaties / groepsactiviteiten • afgesproken tijdstip, afgesproken locatie 	Perspectief van de lerende en de interactant is intentioneel
Doelstellingen	<ul style="list-style-type: none"> • expliciet (taalleren als één van de 7 doelstellingen) • impliciet aangereikt • geen curriculum 	<ul style="list-style-type: none"> • expliciet (oefenen van het Nederlands) • expliciet/impliciet aangereikt • geen curriculum 	
Assessment van de uitkomsten	<ul style="list-style-type: none"> • geen assessment • geen certificering 	<ul style="list-style-type: none"> • geen assessment • geen certificering 	
Interactant	<ul style="list-style-type: none"> • lerende en vrijwilliger • integratiediensten, lokale besturen OHB, vzw's 	<ul style="list-style-type: none"> • lerende en vrijwilliger; • HVN, vzw's 	
Overheid	<ul style="list-style-type: none"> • Initiatief (financier, regelgever) 	<ul style="list-style-type: none"> • Facilitator (via financiering HVN) 	

Tabel 3. One-to-one matching gesitueerd op basis van de vijf dimensies van Nederlands leren

4.2.2. Regionale spreiding van het aanbod

Op basis van de screening van de websites van de Huizen van het Nederlands, bleek dat de matching programma's gericht op het oefenen van het Nederlands worden georganiseerd in de werkingsgebieden Brussel, stad Antwerpen, Gent en Oost-

¹⁴ Deze vormen van Nederlands leren worden behandeld binnen de onderzoeksactiviteiten van Werkpakket 3 'onderzoekslijn efficiëntie en effectiviteit', Steunpunt Inburgering en Integratie.

Vlaanderen. 'Samen inburgeren' is met ruim 35 initiatieven meer verspreid over Vlaanderen.

Om een meer gedetailleerd beeld te krijgen over de spreiding in Vlaanderen werden de CBE en CVO in de online survey gevraagd naar de aanwezigheid van deze vorm van Nederlands leren binnen hun werkingsgebied. Alle CBE stelden dat er binnen hun werkingsgebied een dergelijk aanbod aanwezig is. Dezelfde vraag werd ook aan de CVO gesteld, die kleinere werkingsgebieden hebben. Meer dan de helft van de CVO in Limburg, Oost Vlaanderen, de provincie Antwerpen, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen stelt dat er binnen hun werkingsgebied dergelijk aanbod ontbreekt.

Eén derde van de CVO antwoordde zelf geen aanbod te organiseren én signaleerde dat er geen aanbod van andere organisaties in de regio aanwezig is. Het gaat hierbij voornamelijk om CVO in Vlaams-Brabant en Limburg en in mindere mate om de provincie Antwerpen en Oost-Vlaanderen. Deze resultaten sluiten aan bij de bevindingen uit de interviews. Nogal wat respondenten gaven aan dat deze werkvorm beter gedijt in een stedelijke context dan in gebieden met vooral kleinere gemeenten. De stakeholders binnen de Huizen van het Nederlands motiveren dit als volgt: zowel de vraag naar dergelijke activiteiten als het aanbod aan vrijwilligers (taalbuddy's, inburgeringscoaches, ...) liggen hoger in stedelijke gebieden. Ook de aanwezigheid van een lokale integratiedienst is een belangrijke factor in het al dan niet aanwezig zijn van dit aanbod.

4.2.3. Doelgroep

De hoger beschreven matching programma's van de HvN zijn steeds initiatieven gericht naar anderstalige personen op zoek naar oefenkansen Nederlands en Nederlandstalige personen die het taalniveau van anderen willen verbeteren doorheen activiteiten. Het vereiste startniveau is 2.1 voor taalmatching in Antwerpen en Brussel. In Oost-Vlaanderen wordt het taalicoon *Je begrijpt al een beetje Nederlands, maar je durft nog niet zo goed praten* als instapniveau gehanteerd, daarnaast wordt er op gewezen dat aan de geïnteresseerde cursisten wordt meegegeven dat een grote mate van zelfstandigheid en een zekere computervaardigheid noodzakelijk is, omdat de geïnteresseerde personen elkaar op individuele basis moeten contacteren en afspraken maken.

Hoewel er tot nu toe geen enkel initiatief werd gemonitord of geëvalueerd, stellen enkele coördinatoren van de HvN dat deze initiatieven voornamelijk hoger geschoolden anderstaligen bereiken omdat de instapdrempel vaak vrij hoog is. Dit is zeker het geval bij de initiatieven in Brussel, Gent en Oost-Vlaanderen omdat het uitsluitend om online

matching programma's gaat. Om drempelverlagend te werken heeft Oost-Vlaanderen in dit kader onder meer beslist om op vaste momenten ontmoetingen te organiseren, bv. in een lokale bibliotheek, waar mensen in duo aan kunnen deelnemen of op zoek kunnen gaan naar een taalvriend (= taalmix in de buurt). Op die manier wordt geprobeerd ook een lager geschoold publiek te bereiken.

Voor "Samen inburgeren" wordt er geen specifiek niveau vooropgesteld aangezien het doelpubliek inburgeraars zijn (en dus deelnemers aan het primaire inburgeringstraject, gericht op het verwerven van niveau 1.1). Er wordt enkel gevraagd dat de inburgeraar 'al een klein beetje Nederlands spreekt'.¹⁵

Bij de reguliere aanbodverstrekkers stelt 57% dat er geen vereisten worden gesteld aan de deelname, 14% stelt 1.1, 14% 1.2 en 14% 2.1. Het aanbod is bij 79% van de aanbodverstrekkers enkel bedoeld voor cursisten die bij de aanbodverstrekker ook een reguliere NT2-cursus volgen.

4.2.4. Samenwerking

Tot slot werd nagegaan of en in welke mate er samenwerkingsverbanden worden aangegaan m.b.t. het aanbod one-to-one matching. Daarom werd aan de reguliere aanbodverstrekkers gevraagd of er een organisatie aanwezig is in het eigen werkingsgebied die deze vorm van Nederlands leren aanbiedt en zo ja, of er sprake is van een samenwerking. 24 of 58% van de centra antwoordde dat er in hun regio dergelijk aanbod aanwezig is en 75 % van deze groep werkt ook actief samen met deze organisaties.

Vervolgens werd gevraagd de wijze van samenwerking te verduidelijken. De antwoorden zijn in onderstaande tabel terug te vinden.

	Ja (N = 18)
Mijn centrum verschaft via folders, posters etc informatie over de activiteit aan de eigen cursisten.	95%
De NT2-leerkracht moedigt cursisten actief aan om deel te nemen aan deze activiteit.	95%
Mijn centrum stelt lokalen ter beschikking voor de organisatie van de activiteit.	11%

¹⁵ www.sameninburgeren.be

Mijn centrum draagt bij tot de kwaliteitsbewaking van de activiteit.	22%
De inhoud van het reguliere aanbod NT2, georganiseerd door het centrum, en van de activiteit worden op elkaar afgestemd.	22%
De NT2 leerkracht neemt actief deel aan de activiteit.	17%

Tabel 4. Samenwerkingsvormen one-to-one matching programma's

Uit tabel 4 blijkt dat 95% van de centra een actieve rol speelt in de toeleiding naar de verschillende initiatieven, zowel wat betreft het verschaffen van informatie over als het aanmoedigen om deel te nemen aan deze activiteiten van andere organisaties. In de open vragen geven enkele centra aan deze toeleiding op een vrij intensieve manier op te nemen, bv. samen met de cursist naar de activiteit gaan of het organiseren van een warme overdracht. In veel mindere mate wordt er op inhoudelijk vlak samengewerkt, ongeveer één vijfde van de centra geeft aan dat er wordt samengewerkt op vlak van kwaliteitsbewaking en afstemming van de aangeboden inhoud.

De centra werd ook gevraagd een score toe te kennen aan de algemene tevredenheid over de samenwerking op vlak van one-to-one matching programma's. Deze samenwerking kreeg een tevredenheidsscore van 6,7 op 10.

Van de organisaties die zelf geen aanbod hebben en momenteel ook niet samenwerken met andere organisaties, stelt het merendeel dat ze een samenwerking zinvol zouden vinden. De meerwaarde wordt vooral gezien in de mogelijkheden tot persoonlijke aanpak; extra oefenkansen (spreken) bieden; en taal leren in de leefwereld van de cursist, in een echte taalsituatie. Belangrijke drempels voor het aangaan van samenwerkingsverbanden blijken tijdsgebrek (beschikbare leerkrachten) en een beperkte beschikbaarheid van lokalen te zijn. Als derde drempel wordt ook vermeld dat de organisatie van deze activiteiten (al dan niet in samenwerking) niet tot de opdracht van de centra behoort.

4.2.5. Gepercipieerde meerwaarde

Een laatste vraag die aan de centra werd gesteld heeft betrekking op de gepercipieerde meerwaarde van one-to-one matching programma's, zoals georganiseerd door de centra zelf (de derde vorm, zoals beschreven onder 4.2.1.). Deze meerwaarde wordt geëxpliciteerd verwijzend naar de dubbele doelstelling van Nederlands leren: enerzijds vanuit het perspectief van taalverwerving Nederlands en anderzijds vanuit het perspectief van sociale integratie.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat het om een ruim scala aan activiteiten gaat (NODO, logopedische begeleiding, individuele remediëring, rollenspellen met vrijwilligers, ...). Onderstaande resultaten moeten bij deze werkvorm dan ook met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

	Niet / in zeer beperkte mate	In beperkte mate	In (zeer) sterke mate	Weet niet
Het verbeteren van de spreekvaardigheden van de cursist		15	85	
Het verbeteren van de schrijfvaardigheden van de cursist	46	23	23	8
Het verbeteren van de luistervaardigheden van de cursist		23	77	
Het verbeteren van de leesvaardigheden van de cursist.	31	38	23	8
Het bevorderen van sociale contacten binnen de eigen (etnische, culturele of sociale) groep.	15	31	46	
Het bevorderen van sociale contacten binnen de ruimere Vlaamse samenleving.	8	31	53	8

Tabel 5. Meerwaarde, zoals gepercipieerd door de centra m.b.t. one-to-one matching' programma's (uitgedrukt in %, N = 13)

Uit bovenstaande resultaten blijkt dat de meerwaarde van deze vorm van Nederlands leren vooral gesitueerd wordt op vlak van het verbeteren van de spreekvaardigheden (84,6%) en de luistervaardigheden (76,9%) van de cursisten. Ongeveer de helft van de respondenten geeft ook aan dat deze vorm van Nederlands leren de sociale contacten van de cursisten zowel binnen de eigen groep (46,2%) als de binnen de ruimere Vlaamse samenleving (53,9%).

4.2.6. Conclusie

Deze vorm van Nederlands leren lijkt vooral succesvol in een stedelijke context en bij een een hoger geschoolde doelgroep die reeds over een bepaald taalniveau beschikt. De organisatie van een dergelijk aanbod in meer landelijke gebieden is minder evident

Ook al werden er verschillende one-to-one matchings initiatieven opgestart en uitgebouwd, toch lijkt monitoring en evaluatie van deze projecten veelal te ontbreken. Er

is weinig informatie voor handen over het aantal deelnemers, het profiel van deze deelnemers, de frequentie en de aard van de ondernomen activiteiten, de knelpunten en hindernissen waarmee de anderstaligen en de vrijwilligers geconfronteerd worden (de ervaringen van de participanten), de impact op het proces van taalverwerving en de impact op sociale participatie en het uitbouwen van sociale netwerken. Zoals hoger aangegeven, blijken er verschillende modaliteiten m.b.t. de concrete invulling van deze projecten te zijn. Op basis van dit onderzoek hebben we echter geen zicht op het bereik van de doelgroep, de impact op het taalleren en de impact op de sociale participatie, afhankelijk van de verschillende modaliteiten en invullingen van deze programma's.

Gelijkaardige initiatieven gericht naar een vergelijkbare doelgroep worden door verschillende organisaties uitgebouwd, vaak zonder samenwerking en afstemming – Samen Inburgeren door organisaties binnen het domein van inburgering en integratie enerzijds en one-to-one matching initiatieven van de HVN anderzijds. Het verschil lijkt gevormd te worden door de vooropgestelde doelstelling: sociale integratie indien georganiseerd door organisaties binnen de inburgerings- en integratiesector en Nederlands oefenen indien georganiseerd op initiatief van de Huizen van het Nederlands of binnen de werking van de CVO en CBE. Een dergelijke opdeling komt de transparantie van het aanbod niet ten goede. Pogingen tot bundeling en eenduidigheid worden ondernomen, vooral in die werkingsgebieden waarin reeds een goede samenwerking tussen de verschillende stakeholders werd gerealiseerd. Zo kan er verwezen worden naar de website, uitgebouwd door het HvN Antwerpen, waarop alle initiatieven voor het oefenen van Nederlands op een toegankelijke en transparante manier gebundeld worden¹⁶. HVN

4.3. Conversatiegroepen

Deze vorm van Nederlands leren omvat het voeren van gesprekken in het Nederlands in groepsverband. Het gesprek wordt begeleid door een gespreksleider – meestal een vrijwilliger, soms een professional – die het Nederlands goed beheerst. De klemtoon wordt bij deze vorm van Nederlands gelegd op het oefenen van de mondelinge vaardigheden spreken en luisteren. De doelstelling om Nederlands te oefenen is expliciet aanwezig, maar assessment maakt vaak geen deel uit van deze vorm van leren.

Deze vorm van Nederlands leren, conversatiegroepen of conversatietafels, is één van de meest georganiseerde vormen in Vlaanderen en kent verschillende noemers. De brede

¹⁶ Zie: www.nederlandsoefenen.be Deze website was op het moment van het onderzoek enkel gericht op de stad Antwerpen, maar werd inmiddels uitgebreid naar alle HVN.

verspreiding en bekendheid van deze vorm vertaalt zich in een aantal onderzoeken rond dit thema, waaronder het ontwikkelen van een monitoringsinstrument en een cursistenbevraging (Janssens, 2010) en een onderzoek naar de kwaliteitscriteria van oefenmomenten Nederlands in de provincie Antwerpen "*Zogezegd, zgedaan!*" Nederlands in de provincie Antwerpen (HvN Provincie Antwerpen, 2014).

4.3.1. Vormen en uitvoeringsmodaliteiten

Deze vorm van Nederlands leren wordt aangeboden door verschillende organisaties.

De reguliere verstrekkers van opleidingen NT2 (CBE en CVO) voor zien een aanbod: 42% van de bevroagde centra geeft aan een vorm van conversatieklas/groep te organiseren: één derde van de CBE biedt conversatietafels aan, bij de CVO is dit bijna de helft (46%). De vorm die de conversatieklassen binnen het reguliere onderwijs aannemen, werd slechts beperkt in kaart gebracht in het kader van het onderzoek. Uit interviews met de Huizen van het Nederlands en de focusgroepen bleek dat het kan gaan om babbelfcafé's tijdens de middagpauze, om praatgroepen die in bepaalde wijken worden georganiseerd voor uitgeleerde en stagnerende cursisten, om conversatiegroepen in CVO vanaf het niveau 3.1. De invulling van deze conversatiegroepen, aangeboden door CBE en CVO, wordt soms gekoppeld aan de reguliere NT2-lessen, maar zeker niet altijd. Eén derde van de NT2-aanbodverstrekkers geeft aan dat er leerdoelen worden geformuleerd voor deze werkvorm. De inhoud van de conversatiegroepen kan ook op een andere manier gelinkt worden aan de NT2-lessen: in het CBE Antwerpen worden de noden, geformuleerd door de cursisten tijdens de NT2-lessen, gecaptureerd en als insteek gebruikt voor de praatcafés. In bepaalde gevallen wordt er tijdens het praatcafé ook informatie verstrekt over het gekozen thema (bv. studiekeuze van kinderen, drugsproblematiek).

Buiten het reguliere onderwijs worden ook heel wat conversatiegroepen georganiseerd, de belangrijkste aanbieders zijn Vormingplus en de integratiecentra (vaak in samenwerking). In Brussel is de aanbieder van conversatiegroepen, vzw Bru-taal, recent gefusioneerd met het Huis van het Nederlands Brussel. Voorbeelden van deze conversatiegroepen zijn onder meer: Babbelonië (ODiCe Oost-Vlaanderen, Vormingplus en lokale partners), Café Combinne (Vormingplus Vlaams-Brabant), Babbelut (HvN Brussel), VriendENtaal (Vormingplus en provinciaal integratiecentrum Limburg), Praatpunt (Vormingplus Kempen).

Op basis van de interviews met de coördinatoren van het HVN en de beschikbare secundaire bronnen, werd een meer gedetailleerd zicht verkregen op de conversatietafels die georganiseerd worden door andere dan de reguliere aanbodverstrekkers – zoals

hoger vermeld, gaat het in de meest gevallen om Vormingplus en integratiecentra. De verdere beschrijving van de conversatiegroepen die hieronder volgt, heeft dan ook – tenzij expliciet anders vermeld – betrekking op de groepen zoals georganiseerd door andere organisaties dan CVO en CBE.

Uitvoeringsmodaliteiten

Een conversatiegroep of –tafel duurt veelal twee à drie uur. Bij aanvang zijn er meestal enkele begeleiders aanwezig. Dit zijn vrijwilligers, die de leiding van een conversatiegroep op zich nemen, het gaat meestal om mensen met Nederlands als moedertaal of thuistaal. De groepen worden niet ingedeeld per niveau, al leggen bepaalde initiatieven wel een minimum niveau NT2 vast als instapniveau (zie punt 4.2.3.). De verschillende initiatieven kennen uiteenlopende uitvoeringsmodaliteiten::

- Eén of meerdere vrijwilligers/begeleiders per conversatietafel;
- 'Vrije inloop', waarbij deelnemers op gelijk welk ogenblik kunnen aansluiten bij een conversatietafel of de tafel verlaten versus een minimumduur voor deelname (om te vermijden dat deelnemers enkel 'iets komen drinken');
- Het beklemtonen van het oefenen van Nederlands versus ontmoeten en leggen van sociale contacten als doelstelling van de conversatietafel;
- Het beklemtonen van het meer impliciet dan wel expliciet oefenen van het Nederlands. Bij sommige initiatieven mogen deelnemers notities nemen tijdens de gesprekken bij andere niet. Bepaalde vrijwilligers beperkten zich tot het leiden en stimuleren van het gesprek, andere begeleiders nemen meer een rol van 'leraar' aan door fouten te verbeteren en grammaticaregels te duiden.
- De interactanten zijn veelal vrijwilligers. Een uitzondering vormt het project Babbellonië binnen Oost-Vlaanderen dat binnen verschillende gemeenten georganiseerd wordt door Vorming plus, Odicé en lokale partners. Dit project werkt niet met vrijwilligers maar met freelancers of professionele interactanten.

Op basis van de interviews met de coördinatoren HvN en de focusgroep rond kwaliteitsvolle oefenkansen waaraan de onderzoekers participeerden, kunnen een aantal randvoorwaarden en knelpunten worden onderscheiden in de huidige werking van de conversatietafels (het gaat hier evenwel niet om een exhaustieve oplijsting).

- Laagdrempeligheid en nabijheid van de initiatieven;
- De betrokkenheid van een lokale integratiedienst (LID) bij de opstart en werking van deze initiatieven;

- Het voorzien van kinderopvang (zodat de moeders ongestoord kunnen deelnemen aan de conversatietafels);
- Het voorzien van ondersteuning van vrijwilligers, gericht op het begeleiden van een conversatietafel (onder meer starten van een gesprek, hoe kunnen taaldoelen op een impliciete manier gerealiseerd worden, omgaan met diversiteit, omgaan met moeilijke situaties) en het aanreiken van alternatieve activiteiten (bv. meer doe-activiteiten zoals samen koken, samen een museum bezoeken);
- Het aanreiken van een duidelijk kader en expliciteren van verwachtingen zowel wat betreft de deelnemers (anderstaligen als vrijwilligers) als bepaalde doorverwijzende organisaties (onder meer CVO en CBE, OCMW, ...)...) . Zo werden er bij een bepaald initiatief verkeerde verwachtingen gecreëerd aan de kant van de anderstalige deelnemers door het uitreiken van certificaten van deelname. Aangezien de certificaten niet werden uitgereikt door een reguliere aanbodverstrekker, hadden deze certificaten geen civiel effect (bv. in functie van de inburgeringsplicht). Ook worden sommige anderstaligen, als cliënt van OCMW, verplicht deel te nemen aan conversatietafels. Deze verplichting komt de motivatie, nodig voor deelname aan een dergelijk interactief initiatief niet steeds ten goede.

Voor een meer grondige analyse van de organisatie van conversatietafels en – groepen en de vraag naar randvoorwaarden en kwaliteitscriteria, wordt verwezen naar het onderzoek van het HvN Provincie Antwerpen "Zogezegd, zgedaan!", een onderzoek naar de kwaliteitscriteria van oefenmomenten Nederlands in de provincie Antwerpen (HvN Provincie Antwerpen, 2014).

Dimensies	Conversatiegroepen	Perspectief
Omgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Afgesproken plaats, variërend van eerder formeel (bv. leslokaal) tot meer informeel kader (bv. bibliotheek, cultureel centrum) • Afgesproken tijdstip, moment van instap en duurtijd van deelname kan variëren 	Perspectief van de lerende en de interactant is intentioneel
Doelstellingen	<ul style="list-style-type: none"> • expliciet/impliciet aangereikt afhankelijk van visie • geen curriculum 	
Assessment van de uitkomsten	<ul style="list-style-type: none"> • geen assessment • geen certificering 	
Interactant	<ul style="list-style-type: none"> • Lerenden & vrijwilligers • In beperkt aantal initiatieven, professionele interactanten • Integratiecentra, integratiediensten, lokale besturen vzw's, HVN 	
Overheid	<ul style="list-style-type: none"> • Facilitator (via lokale integratiediensten en financiering van de reguliere en niet-reguliere aanbieders) 	

Tabel 6. Conversatiegroepen gesitueerd binnen de dimensies van Nederlands leren

4.3.2. Regionale spreiding van het aanbod

Deze vorm van Nederlands leren is de meest verspreide vorm in Vlaanderen. Enkel gebaseerd op de websites van de HvN, worden per regio (van de HvN) volgende initiatieven geteld:¹⁷ stad Antwerpen (36), Provincie Antwerpen (17), Oost-Vlaanderen (9), Vlaams Brabant (18), Limburg (12), HVN Gent (2), Brussel (8), West-Vlaanderen (12).

Bovenstaand beeld wordt ook weerspiegeld in de antwoorden van de CBE en CVO. Alle CBE stellen dat er binnen hun werkingsgebied conversatiegroepen georganiseerd worden (door andere organisaties). Dit geldt eveneens voor de CVO in Antwerpen stad en provincie, Gent, Brussel en Vlaams-Brabant. Voor West-Vlaanderen is dit 60%. Hoewel de respons in Oost-Vlaanderen laag was, valt het wel op dat slechts één vierde van de CVO aangeeft dat dergelijk aanbod zich binnen hun werkingsgebied situeert.

4.3.3. Doelgroep

De doelgroep van de conversatiegroepen zijn steeds anderstalige volwassenen die Nederlands willen oefenen. Het startniveau Nederlands, dat gevraagd wordt voor deelname, verschilt echter sterk tussen de initiatieven. Bepaalde conversatietafels stellen geen instapvereisten (m.a.w. ook anderstaligen met een niveau Nederlands lager dan 1.1. kunnen deelnemen).

Het minimumniveau Nederlands dat wordt gevraagd voor instap varieert tussen niveau 1.1. en niveau 2.1. Bij bepaalde conversatietafels wordt op basis van een kort intakegesprek vastgesteld of een kandidaat over het gevraagde minimumniveau beschikt. Bij andere initiatieven wordt na enkele deelnames geëvalueerd of de persoon voldoende Nederlands kan om verder te blijven deelnemen. Ter vergelijking: 31,5% van de reguliere aanbodverstrekkers geeft aan dat er geen instapvereisten worden gesteld voor de deelname; bij de andere aanbodverstrekkers varieert het vereiste niveau sterk: van niveau 1.1. (26%), over niveau 1.2. (21%), tot niveau 2.1. (5%); niveau 2.3. (5%) en niveau 2.4. (10,5%). Bij 83,5% van de aanbodverstrekkers zijn de conversatiegroepen enkel toegankelijk voor de eigen cursisten, met name cursisten die in hetzelfde centrum ook een reguliere NT2-cursus volgen.

¹⁷ We maken hierbij geen onderscheid tussen locatie en initiatief, mogelijk kan eenzelfde initiatief op diverse locaties plaatsvinden bv Babbelonië in Oost-Vlaanderen vindt plaats in Geraardsbergen, Destelbergen etc.

Het profiel van de deelnemers aan de conversatiegroepen werd niet op een gedetailleerde wijze in kaart gebracht in het kader van het onderzoek van het HvN Provincie Antwerpen "*Zogezegd, zgedaan!*", een onderzoek naar de kwaliteitscriteria van oefenmomenten Nederlands in de provincie Antwerpen. Toch werd vastgesteld dat de deelnemers aan de conversatiegroepen in de provincie Antwerpen, de focus van dit onderzoek, voornamelijk mannen zijn uit hogere leeftijdscategorieën (jongere deelnemers uit de groep van 18- tot 30- jaar worden weinig bereikt). Dit zou – volgens de stakeholders betrokken bij dit onderzoek – verband houden met de leeftijd van de vrijwilligers, eveneens behorende tot de hogere categorieën.

In Brussel werd het deelnemersprofiel enkele jaren geleden meer uitgebreid in kaart gebracht (Jansens, 2010). Naar scholingsniveau gaf 60% aan over een diploma hoger onderwijs te bezitten en 30,6% over een diploma hoger of lager secundair onderwijs en 10% lager onderwijs of geen diploma. Conversatietafels lijken dus op het eerste zicht voornamelijk een zaak van hogergeschoolden, al wordt wel aangegeven dat de respons hoogstwaarschijnlijk selectief is. Het betrof een schriftelijke bevraging die waarschijnlijk eerder door hogergeschoolden dan door lagergeschoolden werd ingevuld.

Interessant is dat deze studie niet enkel het profiel van de doelgroep in kaart bracht, maar eveneens de motivatie tot participatie. Opvallend was dat de helft van de respondenten Nederlands kwam leren om werk te vinden, wat meteen de belangrijkste reden is. Redenen die eveneens vaak werden aangegeven zijn 'deelnemen aan activiteiten in het Nederlands' (41%), 'nieuwe talen en culturen leren' (38%), 'interesse voor het Nederlands' (37%) en 'praten met vrienden en kennissen' (36%). Opvallende vaststelling was dat na een aantal maanden conversatietafel het belang van de redenen wijzigde met minder nadruk op werk en meer op het leggen van sociale contacten en interesse in het Nederlands.

4.3.4. Rol van de vrijwilliger

In alle interviews worden de vrijwilligers als belangrijke succesfactor van de conversatietafels aangeduid. Ook uit de bevraging in het onderzoek van Jansens (2010) werd dit duidelijk: aan de deelnemers aan conversatietafel (NT2-lerende) werd gevraagd waarom ze voor deze vorm van Nederlands leren (of oefenen) hadden gekozen. Op de eerste plaats werd er verwezen naar de vrijwilligers (Nederlandstalige, niet-professionele begeleiders).

Aanbieders van conversatiegroepen en –tafels zijn zich ook meer en meer bewust van de rol / het belang van vrijwilligers. In verschillende regio's wordt er dan ook voorzien in

begeleiding en ondersteuning van vrijwilligers. Het gaat hierbij om het organiseren van intervisiemomenten voor vrijwilligers; het aanbieden van vorming; het aanbieden van informatie en goede praktijken via een website, het voorzien van oefenmateriaal en een materialenbank. De ondersteuning die geboden wordt aan vrijwilligers verschilt echter van regio tot regio.

Ook de rol die vrijwilligers opnemen tijdens de conversatietafels, kan erg uiteenlopend zijn: sommige vrijwilligers beperken hun rol tot het opstarten en begeleiden van het gesprek (aanreiken van onderwerpen, stellen van vragen en modereren van het gesprek), andere begeleiders nemen meer de rol van 'leraar' op en reiken op een expliciete manier grammaticaregels aan of verbeteren gemaakte taalfouten (woordgebruik, vervoegingen, zinsconstructie) tijdens het gesprek.

4.3.5. Samenwerking en afstemming

4.3.5.1. Afstemming HVN

Opvallend zijn de verschillen in de rol die de HvN opnemen met betrekking tot de conversatiegroepen en dit zowel wat de organisatie van de conversatiegroepen betreft als het opzetten van een vrijwilligerswerking.

De vergelijking tussen het HvN Limburg en het HvN Gent is in dit opzicht illustratief.

In Limburg zijn de conversatieklassen een initiatief van het provinciaal integratiecentrum en Vormingplus. Het integratiecentrum zorgt voor financiering en administratieve ondersteuning, Vormingplus voor de samenstelling van de groepen en de selectie en vorming van begeleiders. Het HvN is enkel betrokken bij het initiatief als lid van de stuurgroep. Het HvN Gent bevindt zich aan de andere kant van het spectrum. Met middelen van de stad heeft het HVN een vrijwilligerswerking opgezet, intakers van het HVN zijn aanwezig op de conversatiegroepen ter ondersteuning van de vrijwilligers. Daarnaast staat het HVN ook in voor het doorverwijzen van deelnemers naar conversatiegroepen. In Gent neemt het HVN dus duidelijk de regierol op, in Limburg beperken ze zich tot kwaliteitsbewaking via deelname aan de stuurgroep.

Op basis van de screening van de websites van de Huizen van het Nederlands wordt duidelijk dat de rol die zij opnemen ten aanzien van dit aanbod – zowel wat organisatie als wat ondersteuning aan vrijwilligers betreft – erg varieert van regio tot regio.

De meest actieve rollen lijken opgenomen te worden door de HvN Brussel, HvN Gent en HvN Antwerpen (stad). Zo heeft het HvN Brussel recent de werking van Bru-taal vzw¹⁸ geïntegreerd binnen de eigen werking. Het HvN Antwerpen heeft een eigen vrijwilligerswerking uitgebouwd met werving, ondersteuning en vorming. Daarnaast biedt het HvN Antwerpen eigen oefenkansen NT2 en wordt er samengewerkt met andere organisaties voor het realiseren van oefenkansen NT2. In de werkingsgebieden van andere (provinciale) Huizen van het Nederlands, wordt die rol eerder opgenomen door organisaties zoals Vormingslus in Limburg en een samenwerkingsverband tussen ODiCe, Vormingsplus en lokale partners in Oost-Vlaanderen.

In de provincie Antwerpen leidde de betrokkenheid van het HvN bij de organisatie van conversatietafels tot het onderzoek "*Zogezegd, zogedaan!*", een onderzoek naar de kwaliteitscriteria van oefenmomenten Nederlands in de provincie Antwerpen (HvN Provincie Antwerpen, 2014).

4.3.5.2. Afstemming regulier / niet-regulier aanbod

In de bevraging van de Centra voor Basiseducatie en de Centra voor Volwassenenonderwijs werd ook gevraagd of er wordt samengewerkt bij de organisatie van conversatiegroepen.

Aan de reguliere aanbodverstrekkers werd gevraagd of er een (andere dan de eigen) organisatie was in hun regio die deze vorm van Nederlands leren aanbiedt, en zo ja of er sprake is van een samenwerking. De meerderheid (78%) van de reguliere NT2-verstrekkers geeft aan dat dit aanbod terug te vinden is binnen het werkingsgebied van het centrum. Bijna alle centra (94%) met een dergelijke aanbod in het werkingsgebied, stellen ook samen te werken met externe organisaties. De resterende 7% anderen zouden graag samenwerken met andere organisaties binnen de eigen regio. Uit de antwoorden op de open vragen van de survey kan afgeleid worden dat deze vorm van Nederlands leren beschouwd wordt als een aanvulling op de reguliere NT2-lessen: tijdens de conversatiegroepen kan hetgeen in de cursus geleerd werd omgezet worden naar de praktijk en verder ingeoeffend. Hiertoe is in de cursus niet altijd de nodige tijd beschikbaar.

Aan de centra die samenwerken, werd ook gevraagd welke vorm deze samenwerking aanneemt. De antwoorden zijn in onderstaande tabel terug te vinden.

¹⁸ Brussels Netwerk voor Nederlandse Taalstimulering
Zie <http://www.huisnederlandsbrussel.be/bru-taal>

	Ja
Mijn centrum verschaft via folders, posters etc informatie over de activiteit aan de eigen cursisten.	100%
De NT2 leerkracht moedigt cursisten actief aan om deel te nemen aan deze activiteit.	100%
Mijn centrum stelt lokalen ter beschikking voor de organisatie van de activiteit.	6%
Mijn centrum draagt bij tot de kwaliteitsbewaking van de activiteit.	42%
De inhoud van het reguliere aanbod NT2, georganiseerd door het centrum, en van de activiteit worden op elkaar afgestemd.	16%
De NT2-leerkracht neemt actief deel aan de activiteit.	25%

Tabel 7. Samenwerkingsvormen 'conversatiegroepen' (n=32)

De resultaten in bovenstaande tabel zijn opvallend te noemen. Alle bevroegde centra leiden toe naar de conversatieklassen. Daarnaast stelt ook 2/5de van de bevroegde centra dat ze bijdragen tot de kwaliteitsbewaking van de activiteiten. De algemene tevredenheid over de samenwerking bedraagt gemiddeld 7 op 10.

In de antwoorden op de open vraag naar andere vormen van samenwerking valt vooral het veelvuldig vermelden van (de rol van / het ondersteunen van) de vrijwilligers op.

Van de NT2-aanbodverstrekkers die zelf geen aanbod hebben en ook geen samenwerking met een externe organisatie stelt het overgrote deel dat een samenwerking zinvol zou zijn. Redenen die hiervoor worden aangehaald zijn:

“Het tempo in de NT2-cursussen ligt voor veel cursisten vrij hoog. Zij hebben te weinig mogelijkheden om de opgedane kennis te bestendigen. Een goede samenwerking zou kunnen helpen deze leemte voor een groter aantal cursisten dan nu het geval is in te vullen”. (CVO)

“Veel cursisten, vooral zij die in de school het ganse traject hebben doorlopen, hebben een vraag om blijvend te oefenen.”(CVO)

Ook bepaalde HVN stellen dat de samenwerking niet altijd even vlot verloopt en dat er initieel met argwaan naar het aanbod werd gekeken. In bepaalde regio's gebeurt de toeleiding dan ook voornamelijk via de HvN en niet zozeer vanuit de NT2-aanbodverstrekkers zelf. In hoofdstuk 5 wordt dit punt meer in detail besproken.

4.3.6. Gepercipieerde meerwaarde

Aan de NT2-aanbodverstrekkers werd gevraagd welke effecten dit aanbod heeft op diverse dimensies van het Nederlands leren en op het bevorderen van sociale contacten. De resultaten zijn in onderstaande tabel terug te vinden.

	Niet / in zeer beperkte mate	In beperkte mate	In (zeer) sterke mate	Weet niet
Het verbeteren van de spreekvaardigheden van de cursist		11	84	5
Het verbeteren van de schrijfvaardigheden van de cursist	74	16	5	5
Het verbeteren van de luistervaardigheden van de cursist		26	69	5
Het verbeteren van de leesvaardigheden van de cursist.	44	28	17	11
Het bevorderen van sociale contacten binnen de eigen (etnische, culturele of sociale) groep.	17	22	56	5
Het bevorderen van sociale contacten binnen de ruimere Vlaamse samenleving.	11	34	50	5

Tabel 8. Meerwaarde zoals gepercipieerd door de centra m.b.t. conversatiegroepen (uitgedrukt in %, N = 19)

Uit de tabel blijkt dat de deze vorm van Nederlands leren volgens de respondenten sterk bijdraagt tot het verbeteren van de spreek- en luistervaardigheden van de cursist. Daarnaast is er volgens de respondenten ook een vrij sterk effect op het bevorderen van de sociale contacten binnen de eigen etnische groep of de ruimere Vlaamse samenleving.

Deze resultaten sluiten aan bij de bevindingen van Jansens (2010:43). Aan de deelnemers van conversatiegroepen werd gevraagd hun kennisniveau van het Nederlands in te schatten vóór de start van de conversatiegroepen en na enkele maanden deelname. Het scoren gebeurde op een schaal van 0 tot 10. De gemiddelde score voor de conversatiegroepen bedroeg 3,6 op 10 vóór en 5,1 erna. Ook deze studie concludeert dat sociale netwerken in Brussel kunnen uitgebouwd worden via deelname aan conversatiegroepen of –tafels. De studie stelt echter wel dat dit niet impliceert dat deze sociale netwerken bijdragen aan het vinden van aansluiting bij Nederlandstaligen in Brussel. De situatie in Brussel is immers erg specifiek, verder onderzoek zou moeten uitwijzen in welke mate men via conversatiegroepen (ook) aansluiting vindt of kan vinden bij Nederlandstalige netwerken.

4.3.7. Conclusie

Conversatietafels zijn duidelijke voorbeelden van niet-formeel leren. De gevoerde conversatie of communicatie is niet authentiek van aard maar steeds gestuurd. De vraag kan gesteld worden in welke mate deze vorm van leren aanleunt bij het reguliere aanbod, zoals georganiseerd door de Centra voor Volwassenenonderwijs en de Centra voor Basiseducatie. Het antwoord op deze vraag wordt in hoge mate bepaald door de specifieke invulling die er aan de verschillende dimensies van het leren worden gegeven, de precieze modaliteiten van organisatie (bv. rol van de vrijwilliger, setting van de conversatietafel, 'vrije inloop' of niet, ...). Deze vorm van leren kan zowel georganiseerd worden als een interactieve werkvorm binnen het reguliere aanbod (meer gelegenheid tot spreken tijdens de opleiding, werken met vrijwilligers binnen het reguliere aanbod), een complementair aanbod aansluitend bij (parallel aan of volgend op) een reguliere opleiding, als een mogelijkheid tot het versterken van sociale participatie en het uitbouwen van sociale netwerken.

De rol van de vrijwilligers is een sleutelfactor bij de organisatie van dit aanbod, bepalende elementen hierbij zijn: de werving, ondersteuning en vorming van de vrijwilligers. Hierbij kan de vraag gesteld worden wat de precieze rol van deze vrijwilligers is vanuit het standpunt van de organiserende actor: een verlengstuk van de organisatie (vanuit de talige doelstelling van Nederlands oefenen met een moedertaalspreker) en/of evenzeer een doelgroep (vanuit de integratiedoelstelling van wederkerigheid, sociale cohesie)?

Een laatste element heeft betrekking op het gegeven 'tafel' als modaliteit van deze werkvorm: In welke mate beïnvloed het zitten aan een tafel of in een kring het voeren van een conversatie, het realiseren van interactie in groepsverband? Tijdens de focusgroepen werd meermaals aangehaald dat bepaalde vrijwilligers op zoek zijn naar alternatieve activiteiten die in groep kunnen uitgevoerd worden, zoals een kookactiviteit of een bezoek aan een museum. Dergelijke activiteiten vragen dan weer meer specifieke ondersteuning en vorming van de vrijwilligers, maar bieden ook mogelijkheden om bepaalde doelgroepen zoals anderstaligen met geen of erg beperkte taalkennis te bereiken.

4.4. Taalstages

Taalstages, georganiseerd als onderdeel van of aansluitend op het reguliere aanbod NT2, hebben tot doel de betrokkenheid van de cursisten bij de Nederlandstalige omgeving te verhogen (Nederlandstalige contacten uit te bouwen, maatschappelijk functioneren te

verhogen). Taalstages kunnen ook een bijdrage bieden aan het verwerven van toegang tot de arbeidsmarkt via het werken aan de nodige talige en sociale vaardigheden. In een taalstage functioneert de taal-stagiair gedurende een vooraf bepaalde periode (bv. aantal weken) in een professionele, Nederlandstalige omgeving als vrijwilliger. Deze vorm van Nederlands leren is in hoofdzaak gericht op het verhogen van de spreekvaardigheid en de spreekdurf van de stagiair, het bevorderen van sociale participatie en kennismaking met een Nederlandstalige werkomgeving.

4.4.1. Vormen en uitvoeringsmodaliteiten

Op dit ogenblik worden taalstages in het ruimere NT2-veld hoofdzakelijk aangeboden als onderdeel van een arbeidsmarktgericht traject. Zo biedt VDAB taalondersteuning aan tijdens werkstages of individuele beroepsopleidingen (IBO). Het aanbod taalstages, georganiseerd binnen het Volwassenenonderwijs, blijkt nog erg beperkt. Slechts 10 (23%) centra, die deelgenomen hebben aan de survey, organiseren taalstages (42% van de CVO en 16 % van de CBE). Van deze 10 centra, werken 8 centra samen met andere organisaties voor het realiseren van de taalstages. Het merendeel van de centra (72%) die geen taalstages organiseren geeft aan dit aanbod erg nuttig te vinden.

Uit onderstaande beschrijving wordt duidelijk dat de betrokken actoren – de Centra voor Basiseducatie, de Centra voor Volwassenenonderwijs en de Huizen van het Nederlands – de meerwaarde van dit aanbod erkennen maar nog zoekende zijn naar de meest optimale vormen en uitvoeringsmodaliteiten.

Naast de informatie verzameld via de online survey, werd er tijdens de focusgroepen bijkomende informatie verzameld over bestaande praktijken in de centra op vlak van taalstages. Het organiseren van taalstages is een recent gegeven binnen het NT2-aanbod van de centra. Centra die deze vorm van Nederlands leren reeds voorzien, zijn hier slechts één of twee schooljaren mee gestart. Andere centra onderzoeken momenteel de mogelijkheid om taalstages in het aanbod op te nemen.

Enkele voorbeelden van activiteiten die door de centra tijdens de focusgroepen onder de noemer 'taalstages' geplaatst werden:

- Werkplekleren als verplicht onderdeel van een opleidingsmodule NT2: cursisten zijn gedurende een aantal vastgelegde momenten lesvrij en moeten deze opleidingstijd invullen met een taalstage bij een organisatie. De docent NT2 maakt van de lesvrije momenten gebruik om stageplaatsen te zoeken en de stagiairs te begeleiden.

- Bv. In een periode van negen weken worden er zes stagemomenten voorzien en drie lesmomenten (een stage- of lesmoment omvat telkens 3 lessen).
- Vrijwillige taalstages als aanvulling op (maar geen onderdeel van) OF losstaand van een NT2-opleiding. Het centrum of HvN staat in voor het toeleiden van de stagiair naar een stageplaats, de begeleiding tijdens de taalstage en het maken van een afsprakenkader met de organisatie die de stageplaats aanbiedt. Indien de cursist na het afronden van een NT2-opleiding door het CVO of CBE wordt toegeleid naar een stageplaats, dan wordt er gesproken over een 'warme overdracht' naar de stageplaats.
- Enkele voorbeelden van stageplaatsen (zowel wat werkplekieren als vrijwillige taalstage betreft):
 - Meewerken aan de ontvangstbalie van het Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs (VOCVO);
 - Meewerken (bv. notuleren, sturen van uitnodigingen, ...) van een Lerend Netwerk NT2;
 - Vrijwilliger bij Oxfam Wereldwinkel;
 - Vrijwilliger in een rusthuis voor bejaarden;
 - Vrijwilliger bij Muntpunt (in Brussel);
 - Vrijwilliger bij de sportdienst van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC);
 - Voor cursisten Basededucatie wordt er gezocht naar stageplaatsen die initieel meer 'doe-activiteiten' omvatten, zoals meehelpen in de (groot)keuken van een organisatie.

Op vlak van uitvoeringsmodaliteiten werden tijdens de focusgroepen volgende elementen naar voren gebracht:

Doelstelling

Verhogen van spreekvaardigheid en spreekdurf, contacten leggen met actoren in een Nederlandstalige omgeving, sociale en/of professionele netwerken uitbouwen. De deelnemers aan de focusgroepen onderstrepen ook de meerwaarde van deze vorm van Nederlands leren voor het integratieproces van de cursist: de toegang tot Nederlandstaligen wordt vergemakkelijkt, ze komen in contact met leden van de ontvangende samenleving die open en toegankelijk zijn.

Er werd aangegeven dat het werkplekieren (taalstage als verplicht onderdeel van een opleiding NT2) gekoppeld wordt aan het leerplan, deel uitmaakt van het curriculum. Tijdens de focusgroepen werd deze koppeling echter niet verder verduidelijkt.

Toeleiding

Het is belangrijk om samen met de cursist en op basis van het profiel van de cursist – zijn/haar taalniveau, interesses, competenties en motivatie – op zoek te gaan naar een organisatie, waarbij de invulling van de taalstage voldoende kansen biedt op het realiseren van de doelstellingen. De stageplaats, de werkomgeving waarin de cursist terecht komt, moet vanuit talig oogpunt voldoende zinvol zijn voor de taal-stagiair.

Evaluatie

De meeste centra voorzien in een vorm van evaluatie na afloop van de taalstage, maar deze evaluatie is niet kwantitatief en niet (rechtstreeks) gekoppeld aan Europees Referentiekader (ERK). De beoogde doelstellingen – bv. het aanspreken of te woord staan van mensen met moedertaal Nederlands, het uitvoeren van een aantal talige taken zoals het beantwoorden van de telefoon – wordt besproken met de stagiair en/of de verantwoordelijke de stageplaats. Indien de stage-activiteiten deel uitmaken van de module, gaat het ook eerder om een kwalitatieve beoordeling en wordt er geen uitspraak gedaan in de zin van slagen/niet slagen voor de opleidingsmodule.

- Tijdens de focusgroepen beschrijft een CVO de beoordeling van de stage op volgende manier: een logboek opgemaakt door de cursist tijdens de stage en ingediend bij de docent NT2; een zelfevaluatie opgemaakt door de cursist en een evaluatie opgemaakt door de stagebegeleider op de stageplaats.

Regelgeving

Op dit ogenblik is het aanbieden van taalstages – al dan niet als onderdeel van de NT2-opleiding – niet voorzien in de regelgeving van het VWO (noch in de regelgeving m.b.t. de financiering van de centra als in de doelstellingen en leerplannen m.b.t. de inhoud van het aanbod). Centra die een aanbod taalstages voorzien, moeten hiertoe een aantal 'kunstgrepen' bij registratie uitvoeren en voorafgaandelijk de nodige afspraken maken met de verificatie. De omkadering van de centra houdt onvoldoende rekening met de taakbelasting en tijdsinvestering verbonden aan het organiseren van dit aanbod (zoeken van zinvolle stageplaatsen, het begeleiden van de cursisten en het evalueren van het verloop van de stage met de cursist en de stageplaats).

- Een CVO geeft aan dat er vorig schooljaar 34 stageplaatsen werden aangeboden. Voor het organiseren van dit aanbod (zoeken van stageplaatsen, begeleiden van cursisten, ...) werd een docent NT2 vrijgesteld van lesopdracht. In het andere geval zou het creëren van een dergelijk aanbod niet mogelijk zijn.

Daarnaast hangt er aan de organisatie van een aanbod taalstages een belangrijk administratief luik vast met betrekking tot het afsluiten van de nodige verzekeringen. Niet alle centra beschikken over voldoende expertise.

Kwaliteitsvolle stageplaatsen

Uit de informatie aangereikt door centra met een bestaand aanbod taalstages kunnen ook een aantal kenmerken van een kwaliteitsvolle taalstage afgeleid worden:

- De taalstage moet aansluiten bij het profiel van de cursist (taalniveau, interesses, competenties). Centra geven aan dat ook de motivatie van de cursist een belangrijke rol speelt bij het al dan niet realiseren van een succesvolle stage. Deze motivatie zou meer aanwezig zijn bij vrijwillige dan verplichte taalstages;
- De cursist moet door het centrum of het HvN toegeleid worden naar een stageplaats (en moet met andere woorden niet zelf op zoek gaan naar een stageplaats);
- De wederzijdse verwachtingen van de betrokken actoren – het centrum (of het HvN), de taal-stagiair en de aanbieder van de stageplaats – moeten voorafgaand voldoende geëxpliciteerd worden en moeten resulteren in een win-win-situatie;
- De taalstage moet een voldoende talige omgeving bieden waarin de vooropgestelde doelen kunnen geoefend worden;
- Er moet voldoende begeleiding voorzien worden, zowel van de stagiair door de stage-verantwoordelijke ter plekke als van de stage-verantwoordelijke door het centrum of het HvN;
- Het verloop van de stage moet voldoende geëvalueerd worden en dit op verschillende vlakken: de prestatie van de individuele stagiair, de organisatorische en inhoudelijke aanpak van de stage door de betrokken organisatie en de ondersteuning geboden aan de stagiair en de betrokken aanbieder van de stageplaats;
- Voor het zoeken naar kwaliteitsvolle stageplaatsen, het toeleiden van cursisten en het begeleiden en evalueren van stagiairs en stageplaatsen moeten voldoende tijd en middelen ingezet worden.

4.4.2. Doelgroep

Het vereiste instapniveau voor taalstage verschilt van aanbieder tot aanbieder.

- o Bij de CVO varieert dit van niveau 2.1. tot 3.1. Het werkplekleren wordt eerder ingebed in het curriculum vanaf modules 3.1. Taalstages als vrijwillige aanvulling op een NT2-opleiding vereisen veelal het niveau 2.1.
- o Het Huis van het Nederlands Brussel werkt met een instapniveau van 2.3. voor cursisten die een opleiding NT2 volgen. Anderstaligen die geen opleiding volgen maar die zich bij het HvN aanmelden voor een taalstage worden via een mondelinge intake gescreend.

- In de basiseducatie zijn er voorbeelden van taalstages vanaf niveau 1.2. De CVO met een aanbod taalstages, die deelgenomen hebben aan de focusgroepen, geven aan met de 'gemakkelijke' doelgroep (de hogere taalniveaus) gestart te zijn bij de uitbouw van dit aanbod. Het aanbieden van taalstages was – en is in belangrijke mate nog steeds – onbekend terrein voor de centra. In de opstartfase is het dan ook eenvoudiger te werken met hogere instapniveaus, zowel wat het zoeken naar zinvolle stage-activiteiten betreft als het vinden van bereidwillige organisaties. De centra geven aan dat het de bedoeling is het aanbod taalstages geleidelijk aan uit te breiden naar de lagere niveaus.

De informatie over het instapniveau, verkregen tijdens de focusgroepen, lijkt echter wat te verschillen van de informatie uit de survey. Uit de survey blijkt een lager vereist instapniveau voor taalstages. Tien centra hadden aangegeven een aanbod taalstages te voorzien: 3 centra gaven niveau 1.1 aan als instapniveau en nog eens 3 centra niveau 1.2. Slechts 2 centra situeerden het startniveau op 2.1. en 2 andere centra op een niveau gelijk aan of hoger dan 2.2.

De Centra voor Basiseducatie en de Centra voor Volwassenenonderwijs richten zich – op basis van de survey en de focusgroepen – bijna uitsluitend tot de eigen cursisten als doelgroep voor het aanbod taalstages. Van de 10 centra, die in de survey aangaven een aanbod taalstage te organiseren, stelt slechts 1 centrum dit aanbod open voor niet-cursisten. Zoals hoger aangegeven, kunnen alle anderstaligen – zowel cursisten als niet-cursisten – bij het HvN Brussel terecht voor taalstages.

Tijdens de focusgroepen gaven centra met een aanbod taalstages aan dat er bij hun cursisten een grote vraag leeft naar taalstages. NT2-cursisten merken het verschil in taalgebruik in en buiten de klasmuren op (andere klanken, intonatie, uitspraak, spreekritme, ...). Ze willen de vaardigheden, zoals aangeleerd tijdens de NT2-opleidingen, ook gebruiken in een minder veilige en meer levensechte omgeving. Cursisten beschouwen taalstages ook als een mogelijkheid om hun kansen op de arbeidsmarkt te verhogen: vaardigheden worden geoefend in functie van sollicitatiegesprekken, ook andere dan talige vaardigheden kunnen geoefend worden, professionele netwerken kunnen uitgebouwd worden. De taalstages worden door de cursisten op het CV vermeld. In Brussel worden deze taalstages door de cursisten ook beschouwd als een bijkomende toegang tot een Nederlandstalige omgeving.

Dimensies	Taalstages	Perspectief
Omgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Afgesproken locatie (stageplaats is andere dan de formele leeromgeving) • Afgesproken tijdstip 	Perspectief van de lerende en de interactant is intentioneel
Doelstellingen	<ul style="list-style-type: none"> • Expliciet aanwezig • Kunnen ingepast zijn in curriculum 	
Assessment van uitkomsten	<ul style="list-style-type: none"> • Assessment kan voorzien zijn (zelfevaluatie, evaluatie met stagebegeleider en/of docent) • Aparte certificering is (nog) niet voorzien, kan onderdeel vormen van opleiding 	
Interactant	<ul style="list-style-type: none"> • Taalstagiair (als dan niet cursist NT2); • Toeleder en begeleider (CVO, CBE en/of HVN) • Aanbieder van de stageplaats 	
Overheid	<ul style="list-style-type: none"> • Facilitator (via financiering van CBE, CVO en HVN). 	

Tabel 9. 'Taalstages' gesitueerd op basis van de vier dimensies van Nederlands leren

4.4.3. Samenwerking

De organisatie van taalstages voor NT2-cursisten vraagt noodzakelijkerwijs om samenwerking tussen aanbieders van NT2-opleidingen en andere partners – met name aanbieders van stageplaatsen voor de cursisten. Slechts 10 (23%) centra, die deelgenomen hebben aan de survey, organiseren taalstages (42% van de CVO en 16 % van de CBE). Van deze 10 centra, werken 8 centra samen met andere organisaties voor het realiseren van de taalstages.

In bovenstaande beschrijving van de uitvoeringsmodaliteiten werden reeds enkele punten op vlak van samenwerking vermeld. Niet alleen voor de centra en de Huizen van het Nederlands gaat het om een nieuw aanbod, de samenwerkende partners moeten eveneens overtuigd worden van de meerwaarde van taalstages voor anderstalige cursisten. Ook voor de samenwerkende organisatie is het een nieuwe ervaring om anderstalige stagiairs toe te laten. Deze organisaties moeten overtuigd worden van en begeleid worden bij het creëren van een zinvolle stageplaats.

Toch is het werken met anderstalige stagiairs ook voor deze organisaties een verrijkende ervaring. Tijdens de focusgroepen werd deze ervaring als volgt omschreven: daar waar de aanbieders van de stageplaatsen eerst wat terughoudend waren om een dergelijke samenwerking aan te gaan, geven zij later aan dat bepaalde percepties over deze doelgroep (op vlak van taalvaardigheid, betrokkenheid, ...) werden omgebogen.

Het aanbieden van een kwaliteitsvolle stages vraagt de nodige – vrijwillige! - inspanning van de aanbieders van de stageplaats: het uitwerken van een zinvolle stage-opdracht en het bepalen van haalbare doelen samen met het centrum; het begeleiden van de stagiair tijdens de stage en het evalueren van de stagiair na afloop van de stage (in functie van een beoordeling van de stage van de individuele cursist en in functie van het al dan niet verder zetten van de samenwerking en het aanbieden van nieuwe stageplaatsen). De stage moet dan ook door beide organisaties – de centra en HvN enerzijds en de aanbieders van de stageplaatsen anderzijds – gepercipieerd worden als een win-win-situatie. Dit kan onder meer door het gebruik maken van de meertalige competenties van de taal-stagiair in de eigen werking: bv. een Bulgaarse taalstagiaire in het onthaalbureau heeft meegewerkt aan de organisatie van een infosessie Maatschappelijke Oriëntatie en het opmaken van de brochure.

Zoals hoger aangegeven, zijn cursisten vragende partij naar taalstages. Het aanbod aan kwaliteitsvolle, zinvolle stageplaatsen is op dit ogenblik van die aard dat de vraag het aanbod dreigt te overstijgen. In regio's met meerdere aanbieders van NT2-opleidingen, dreigen de centra elkaars concurrent te worden bij het zoeken naar bijkomende stageplaatsen. Dit geldt eveneens voor het niveau 1.2., waarbij CBE en CVO dezelfde stageplaatsen beogen. Samenwerking en het maken van afspraken is dus niet enkel nodig tussen aanbieders van NT2-opleidingen en aanbieders van stageplaatsen, maar ook tussen de centra onderling.

De centra geven aan dat het opzetten van dergelijke samenwerkingsverbanden en het toeleiden van cursisten naar de gepaste stageplaats zeer tijdsintensief is. Maar eenmaal de samenwerking gerealiseerd is en de cursisten naar een gepaste stageplaats toegeleid zijn, dan is de tevredenheid bij alle partijen erg groot. De centra gaven in de survey een gemiddelde tevredenheidsscore van 8,6 / 10 aan.

Uit de survey blijkt dat meer dan drie vierde van de centra die nog geen taalstages aanbieden, wel de meerwaarde van het inrichten van dergelijk aanbod erkennen. Ze verwijzen hierbij naar het belang van het oefenen van het Nederlands in dagdagelijkse en realistische situaties. Een taal leren beperkt zich immers niet tot het klas- en lesgebeuren. Taalstages dragen bij tot het uitbouwen van een Nederlandstalig netwerk, sociale participatie en integratie en verhoogt de kansen op het vinden van een job. Ook het belang van het aanbieden van Nederlandstalige omgevingen in de Brusselse context wordt benadrukt.

Verskillende centra geven aan dat – hoewel de vraag van cursisten en lesgevers groot is – taalstages momenteel niet aangeboden worden omwille van een te beperkte omkadering. Een aantal centra hebben in het verleden met succes taalstages ingericht maar hebben dit stopgezet omwille van een tekort aan beschikbare middelen en lesuren.

De beperkte groep van centra die de organisatie van taalstages niet nuttig of waardevol vinden, beschouwen dit aanbod niet als een opdracht van het volwassenenonderwijs. Vrijwilligerswerk of het uitvoeren van stages kan ook buiten het volwassenenonderwijs gerealiseerd worden. Daarnaast wordt ook het tekort aan te besteden uren vermeld. Het realiseren van een beperkt aantal stageplaatsen vraagt, volgens deze centra, een enorme (niet te verantwoorden) tijdsinvestering.

Het Huis van het Nederlands Brussel biedt zelf een aanbod taalstages¹⁹ aan (zie hoger) en werkt hiervoor nauw samen met het Punt vzw, steunpunt vrijwilligerswerk in Brussel. Het Punt vzw neemt onder meer de controle op van de verzekeringen aan de kant van de aanbieders van stageplaatsen. Het HvN Brussel heeft momenteel zoveel vraag naar stageplaatsen dat de begeleiding van de individuele stagiairs niet meer door het HvN kan opgenomen worden. Er wordt nagedacht over het verschuiven van de focus naar het ondersteunen van de aanbieders van stageplaatsen in de vorm van een meer structurele samenwerking met externe organisaties en het ontwikkelen en toekennen van een kwaliteitslabel voor stageplaatsen. Hierbij worden de samenwerkende organisaties versterkt in het begeleiden van de stagiairs. Daarnaast wordt er gedacht aan het aanbieden van een training 'spreekdurf' voor stagiairs.

Zowel de centra als de Huizen van het Nederlands zelf, geven aan dat de HvN een ideale partner zouden zijn voor het opnemen van een regiefunctie op vlak van taalstages. De regiefunctie zou dan onder meer bestaan uit het ondersteunen van enerzijds de centra (bv. in samenwerking met de Steunpunten Vrijwilligerswerk een aantal administratieve elementen opnemen, het coördineren van het zoeken naar en toekennen van stageplaatsen aan centra) en anderzijds de samenwerkende organisaties (professionalisering, ondersteuning en ontwikkeling van een kwaliteitslabel).

¹⁹ Vrijwilligerswerk in het Nederlands: <http://www.huisnederlandsbrussel.be/oefenkansNL>

4.4.4.. Gepercipieerde meerwaarde

	Niet/ In zeer beperkte mate	In beperkte mate	In (zeer) sterke mate	Weet niet
Het verbeteren van de spreekvaardigheden van de cursist		3	7	
Het verbeteren van de schrijfvaardigheden van de cursist	6	3	1	
Het verbeteren van de luistervaardigheden van de cursist		3	7	
Het verbeteren van de leesvaardigheden van de cursist.	5	4	1	
Het bevorderen van sociale contacten binnen de eigen (etnische, culturele of sociale) groep.	5	2		3
Het bevorderen van sociale contacten binnen de ruimere Vlaamse samenleving.		1	8	1

Tabel 10. Meerwaarde zoals gepercipieerd door de centra m.b.t. taalstages (uitgedrukt in N, N=10)

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de meerwaarde van deze vorm van Nederlands leren vooral gesitueerd wordt op vlak van het verbeteren van de spreekvaardigheden van de cursist (84,6%) en in iets mindere mate op vlak van de luistervaardigheden van de cursist (76,9%). Daarnaast geven de respondenten ook aan dat het deelnemen aan een taalstage kan bijdragen tot het bevorderen van sociale contacten binnen de ruimere Vlaamse samenleving – wat ook bevestigd werd door de deelnemers aan de focusgroepen (zie hoger).

De cursisten zelf lijken de taalstages te beschouwen als een hefboom gericht op toegang tot de arbeidsmarkt. Taalstages zijn als vorm van Nederlands leren relatief nieuw, de centra hebben op dit ogenblik nog geen zicht op een mogelijk positief verband tussen taalstages en kansen op de arbeidsmarkt.

4.4.5. Conclusies

Uit de online bevraging van de Centra voor Basiseducatie en de Centra voor Volwassenenonderwijs en de focusgroepen met stakeholders blijkt duidelijk dat het gegeven van taalstages nog niet wijdverspreid is in Vlaanderen. Er kunnen bijgevolg geen conclusies getrokken worden of vergelijkingen gemaakt worden over heel Vlaanderen, daartoe is het aanbod nog niet voldoende verspreid. Wel lijkt de

meerwaarde van dit aanbod, zowel aan de kant van de aanbodverstrekkers als aan de kant van de cursisten, erg hoog te worden ingeschat. De centra en de Huizen van het Nederlands zijn dan ook op zoek naar mogelijkheden om dit aanbod in de toekomst als onderdeel van de eigen werking uit te bouwen.HvN

Naast de goede voorbeelden, werden er ook enkele knelpunten opgesomd die een efficiënte en veralgemeende stagewerking in het volwassenenonderwijs op dit ogenblik verhinderen: onvoldoende aansluiting bij het huidige regelgeving (inzet van middelen, verificatie, opleidingsprofielen, ...); enorme bijkomende tijdsinvestering (m.b.t. het zoeken naar gepaste stageplaatsen, het begeleiden van cursisten en stageplaatsen, het evalueren van het verloop van de stage zowel m.b.t. de cursist als de stageplaats) en bijkomende administratieve belasting (voornamelijk m.b.t. de nodige documenten aan de kant van de taal-stagiair als de stageplaats).

De Centra voor Volwassenenonderwijs en de Centra voor Basiseducatie, die zich hierover tijdens de focusgroepen hebben uitgesproken, geven aan een duidelijke regierol te zien voor de Huizen van het Nederlands op vlak van de organisatie van de taalstages: niet alleen kan een gedeelte van de administratieve belasting samen met het Steunpunt Vrijwilligerswerk worden opgenomen, ook een coördinatie van het zoeken naar stageplaatsen (om concurrentie tussen de verschillende centra te vermijden) en een tweedelijnsondersteuning van de centra en de stageplaatsen zijn taken die door de HVN opgenomen kunnen worden.

4.5. Socioculturele activiteiten

Een specifieke vorm van Nederlands leren bestaat uit deelname aan socio-culturele activiteiten. In dit rapport wordt deze vorm van leren – op exemplarische wijze – beschreven aan de hand van de 'Bijt in je vrije tijd' - werking van de Huizen van het Nederlands. Deze activiteiten zijn gericht op het kenbaar maken van het aanbod socio-culturele activiteiten als oefenkansen Nederlands in een bepaalde stad of regio via de Huizen van het Nederlands.

4.5.1. Vormen en uitvoeringsmodaliteiten

Het Huis van het Nederlands Brussel zette als eerste de werking 'Bijt in Brussel' op. Later werd dit initiatief overgenomen door andere Huizen van het Nederlands veelal onder de noemer 'Bijt in je vrije tijd'.

Via de 'Bijt in je vrije tijd' - werking, willen de Huizen van het Nederlands het lokale aanbod aan socio-culturele en sportieve activiteiten toegankelijk maken voor

anderstaligen als extra oefenkansen Nederlands enerzijds en de socio-culturele organisaties ondersteunen bij het openstellen van hun werking voor deze doelgroep anderzijds.

Deze werking bestaat uit verschillende vormen, die al dan niet gecombineerd worden voor eenzelfde regio:

- 'Bijt in je vrije tijd' – dag: gedurende één dag stellen de deelnemende socio-culturele organisaties in een bepaalde regio hun aanbod open en kan er kennis gemaakt worden met de verschillende vrijetijdsactiviteiten. Het HvN Brussel werkt niet (meer) met één 'Bijt in Brussel' – dag maar met verschillende dagen, georganiseerd vanuit een bepaald gemeenschapscentrum. Ook zijn er onder meer 'Bijt in je vrije tijd' - dagen in Gent, Genk of in verschillende gemeenten in De Rand.
- 'Bijt in je vrije tijd' – kalender: Deze kalender geeft een overzicht van de activiteiten in het Nederlands en dit voor een bepaalde periode (bv. drie maanden), aangevuld met taaliconen die verwijzen naar het taalniveau dat gevraagd wordt voor deelname aan de activiteit (zie infra).

Deze twee vormen – de 'opendeurdag' waarbij kennis gemaakt kan worden met het aanbod enerzijds en een kalender met informatie over de georganiseerde activiteiten – kunnen voor eenzelfde regio gecombineerd aangeboden worden, maar dit is niet steeds het geval. In bepaalde regio's wordt zowel een 'Bijt in ...' – dag georganiseerd als een 'Bijt in ...' – kalender aangeboden; in andere regio's wordt er enkel een dag georganiseerd of een kalender opgesteld. Sommige HvN hebben voor een bepaalde regio al een jarenlange werking opgezet – bv. HvN Brussel of HvN Limburg voor de stad Genk – andere regio's hebben nog geen 'Bijt in je vrije tijd' – dag georganiseerd of hebben net de eerste editie achter de rug (bv. HvN Gent).

De website van de betrokken Huizen van het Nederlands is een belangrijk instrument voor het verspreiden van de informatie opgenomen in de 'Bijt in je vrije tijd' kalender; het verstrekken van informatie aan deelnemende of geïnteresseerde socio-culturele organisaties en reguliere aanbodverstrekkers.

Op de websites van het HvN Antwerpen en het HvN Oost-Vlaanderen is geen verwijzing naar een 'Bijt in je vrije tijd' – werking te vinden. De oefenkansen Nederlands worden gebundeld en toegankelijk gemaakt via de website www.Nederlandsoefenen.be .

Daarnaast is er ook de website www.taalboulevard.be als initiatief van de Vlaamse overheid en in samenwerking met de Huizen van het Nederlands en vzw De Rand. Deze

website verzamelt eveneens de oefenkansen Nederlands buiten het reguliere aanbod, gegroepeerd op basis van de werkingsgebieden van de Huizen van het Nederlands (er kan simpelweg doorgelinkt worden naar de betrokken websites en –pagina’s van de Huizen van het Nederlands).

4.5.2. Regionale spreiding

Met uitzondering van de HvN Antwerpen en Oost-Vlaanderen, wordt er door de verschillende Huizen van het Nederlands een ‘Bijt in je vrije tijd’ werking aangeboden. Dit betekent echter niet dat er voor elke regio in Vlaanderen een ‘Bijt in je vrije tijd’ – kalender wordt opgemaakt of een ‘Bijt in je vrije tijd’ – dag wordt georganiseerd. Zo zijn er ‘Bijt in ...’ – kalenders te vinden voor de steden Mechelen, Mortsel en Lier maar niet (nog) niet voor andere steden in de provincie Antwerpen. Het Huis van het Nederlands Limburg organiseert al enkele verschillende opeenvolgende jaren een dag ‘Bijt in je vrije tijd Genk’, maar niet voor andere Limburgse steden of regio’s.

Van de deelnemende centra aan de online survey, stelt 64,24% van de respondenten dat er binnen hun werkingsgebied een aanbod is van socioculturele activiteiten. Van deze centra geeft 96% werkt ook samen met deze organisaties. In de regio’s waar dergelijk aanbod niet voor handen is, stelt een ruime meerderheid (93%) dat het voorzien van een dergelijk aanbod zinvol zou zijn.

4.5.3. Doelgroep

De doelgroep van deze werking is drieledig:

- Anderstaligen (al dan niet cursisten NT2), die het spreken van Nederlands willen oefenen via deelname aan een socio-culturele activiteit;
- Reguliere aanbieders NT2, die hun cursisten willen laten kennismaken met of doorverwijzen naar het socio-culturele aanbod in de regio;
- Aanbieders van socio-culturele organisaties, die hun werking willen openstellen voor een anderstalige doelgroep.

Naast de hoger beschreven activiteiten, worden er nog andere initiatieven genomen voor het bereiken van deze doelgroepen:

- Het ontwikkelen van taaliconen²⁰ die kunnen gebruikt worden door socio-culturele organisaties voor het promoten van de eigen activiteiten; door anderstaligen voor het

²⁰ De taaliconen zijn een inschattinginstrument taalniveau. Organisaties kunnen zo het taalniveau van hun activiteiten inschalen. De taaliconen zijn ontwikkeld door Huis van het Nederlands Brussel en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

vinden van een activiteit overeenstemmend met het eigen taalniveau en ook door reguliere aanbodverstrekkers voor het doorverwijzen van de eigen cursisten. De taaliconen worden ook gebruikt op de website www.nederlandoefenen.be.

Enkele voorbeelden van deze taaliconen:

Je spreekt nog geen of niet zo veel Nederlands.
Toch wil je graag aan een activiteit, workshop of cursus meedoen. Dat kan

Je begrijpt al veel Nederlands en je kan ook al iets vertellen. Je maakt soms nog fouten of je hebt wat hulp nodig.

- Het organiseren van vormingsactiviteiten gericht naar reguliere aanbodverstrekkers m.b.t. het geven van tips aan cursisten voor het ontdekken van oefenkansen NT2 buiten de cursussen om en infosessies voor het doorverwijzen van cursisten naar oefenkansen NT2;
- Het organiseren van vormingsactiviteiten gericht naar socio-culturele organisaties m.b.t. het gebruik van de taaliconen en het gebruik van eenvoudig en duidelijk Nederlands bij de promotie van het eigen aanbod.

Nederlands leren of Nederlands oefenen kan via participatie aan een zeer ruim aanbod van socio-culturele activiteiten. Het inschalen van deze niet-formele vorm van Nederlands onder de globale noemer van 'socio-culturele activiteiten' op basis van de dimensies opgenomen in het analytische kader is dan ook uiterst moeilijk. Uiteraard kan deze inschaling wel gebeuren voor specifieke activiteiten of clusters van activiteiten.

4.5.4. Samenwerking

Samenwerking is essentieel bij de organisatie van deze vorm van Nederlands leren: de Huizen van het Nederlands bieden ondersteuning aan zowel de cursisten, de socio-culturele organisaties als de reguliere aanbodverstrekkers. Belangrijk is hierbij dat de reguliere aanbodverstrekkers als een belangrijke partners worden erkend voor het toeleiden van cursisten naar dit aanbod (en het ondersteunen van cursisten bij het zoeken naar extra oefenkansen Nederlands buiten het reguliere aanbod). Daarnaast lijken de lokale overheden ook belangrijke partners te zijn bij de organisatie van 'Bijt in je vrije tijd' – dagen of het samenstellen van 'Bijt in je vrije tijd' – kalenders (bv. initiatieven in de steden Genk, Mechelen of Kortrijk).

Aan de reguliere aanbodverstrekkers werd gevraagd of vorm van Nederlands leren werd aangeboden in hun regio en of er sprake is van een samenwerking. Vervolgens werd gevraagd de wijze van samenwerking te verduidelijken. De antwoorden zijn in onderstaande tabel terug te vinden.

	Ja
Mijn centrum verschaft via folders, posters etc informatie over de activiteit aan de eigen cursisten.	96,5
De NT2-leerkracht moedigt cursisten actief aan om deel te nemen aan deze activiteit.	100,0
Mijn centrum stelt lokalen ter beschikking voor de organisatie van de activiteiten	34,8
Mijn centrum draagt bij tot de kwaliteitsbewaking van de activiteit.	39,1
De inhoud van het reguliere aanbod NT2, georganiseerd door het centrum, en van de activiteit worden op elkaar afgestemd.	60,0
De NT2-leerkracht neemt actief deel aan de activiteit.	84,0

Tabel 11. Samenwerkingsvormen 'socio-culturele activiteiten' in % (N=26)

26 centra hebben geantwoord op de vraag naar de samenwerkingsvormen bij de organisatie van deze vorm van Nederlands leren. Uit tabel 11 blijkt een nauwe samenwerking tussen de reguliere aanbodverstrekkers en de socio-culturele organisaties, zowel wat betreft het verschaffen van informatie over als het aanmoedigen om deel te nemen aan deze activiteiten. Daarnaast is het erg opvallend dat een ruime meerderheid van de centra aangeeft dat de NT2 leerkracht actief deelneemt aan de activiteiten. Een meerderheid van de centra (60%) vermeld ook dat de inhoud van dit aanbod afgestemd worden op het reguliere aanbod.

De centra werden ook gevraagd een score toe te kennen aan de algemene tevredenheid over de samenwerking op vlak van 'socio-culturele activiteiten'. Deze samenwerking kreeg een tevredenheidsscore van 7,4.

De centra konden deze score verder toelichten. Hieruit bleek dat de centra erg tevreden zijn over de constructieve en positieve samenwerking met de andere organisaties; vaak gaat het om activiteiten die erg aantrekkelijk zijn voor cursisten en kunnen bijdragen aan het verhogen van de sociale participatie van de cursisten ('cursisten uit hun 'taalisolement' halen). De centra merken ook op dat de samenwerking tussen reguliere verstrekkers en socio-culturele organisaties soms nog 'in de kinderschoenen staat'; dat de toeleiding naar deze organisaties goed moet voorbereid worden (indien mogelijk in de les) en dat het zelfs aangewezen is dat de leerkrachten NT2 de activiteiten mee begeleiden (bv. de activiteiten tijdens een 'Bijt in je vrije tijd' – dag). Specifieke aandacht

moet besteed worden aan aanbod voor laaggeschoolde cursisten en het verankeren van de doorstroom en frequente deelname.

Bijna alle centra (93%), die nog niet betrokken zijn bij de organisatie van dergelijk aanbod of geen aanbod in de regio hebben, zijn ervan overtuigd dat een dergelijk aanbod zinvol zou zijn. Deze centra geven aan dat dit aanbod bijdraagt tot de integratie van de cursisten. Daarnaast is het hebben van een overzicht van activiteiten en oefenkansen erg nuttig voor de leerkrachten NT2 voor doorverwijzing van hun cursisten. Er is immers nood aan bijkomende oefenkansen NT2 om het geleerde toe te passen in de praktijk. Indien dit overzicht niet wordt aangereikt door bv. een Huis van het Nederlands, proberen bepaalde centra zelf een dergelijke 'kalender' samen te stellen. Eén centrum geeft ook aan dat het opnemen van socio-culturele activiteiten (bv. bezoek aan museum of stadswandeling) in het reguliere aanbod erg afhankelijk is van de individuele leerkracht. Meer structurele samenwerking kan hiertoe een oplossing bieden.

4.5.5. Conclusie

De regierol, opgenomen door de HvN, lijkt door de verschillende betrokken actoren aanvaard te worden. Het gaat dan onder meer om volgende invulling van deze regierol: het verzamelen van de informatie over de activiteiten (kalender), het coördineren van het toekennen van de taaliconen, het bieden van ondersteuning aan de reguliere aanbieders en de socio-culturele organisaties en het organiseren van de toelidingsdagen (bijt in je vrije tijd – dagen).

Uit de antwoorden zoals verzameld in de survey, de interviews met de HvN en de focusgroepen blijkt dat er wat deze vorm van Nederlands leren betreft meer complementariteit wordt ervaren tussen de reguliere aanbodverstrekkers en de socio-culturele organisaties. Hierbij wordt gewezen op de nood aan extra oefenkansen NT2 naast het reguliere aanbod in de klas. In het geval van andere vormen van Nederlands leren, bv. conversatietafels, wordt er meer concurrentie ervaren tussen de reguliere aanbieders en de aanbieders van de conversatietafels.

Hoewel er grote inspanningen worden geleverd voor het transparanter en toegankelijker maken van het aanbod aan oefenkansen, lijkt er op vlak van informatieverstrekking – via de websites van verschillende initiatieven – heel wat overlap te ontstaan: de websites van de Huizen van het Nederlands; de website www.nederlandsoefenen.be; de website www.taalboulevard.be.

De meerwaarde van het aanbieden van bijkomende oefenkansen Nederlands via samenwerking tussen reguliere aanbodverstrekkers en socio-culturele organisaties, wordt

op basis van de verzamelde gegevens in ruime mate erkend: het aangeleerde kan in de praktijk geoefend worden; het gaat om Nederlands oefenen in meer authentieke situaties en deelname aan deze activiteiten draagt ook bij tot de sociale participatie en het uitbouwen van sociale netwerken van de deelnemers. Een aantal deelnemers aan de focusgroepen wijzen echter op het bewaken van het evenwicht tussen talige doelstellingen en doelstellingen eigen aan het socio-culturele aanbod. Deelname aan een vrijetijdsactiviteit heeft ook een intrinsieke waarde – met name participeren aan een leuke activiteit samen met leeftijdsgenoten of mensen die eenzelfde interesse delen. Lokale overheden verplichten sport- en jeugddiensten steeds vaker om op een actieve manier aan taalstimulering te doen. Anderstalige kinderen – maar ook volwassenen – worden vervolgens naar dit aanbod toegeleid om Nederlands te leren. De talige doelstellingen mogen de socio-culturele doelstellingen van dit aanbod niet overschaduw.

5. SAMENWERKING – REGIEROL HVN

In dit hoofdstuk wordt meer in detail ingegaan op de samenwerking tussen de reguliere en niet-reguliere aanbodverstrekkers, vervolgens wordt de coördinatie van het niet-reguliere aanbod centraal gesteld.

5.1. Afstemming regulier – niet-regulier

Uit de beschrijving van de verschillende vormen van niet-formeel leren kwam naar voor dat het merendeel van de reguliere aanbodverstrekkers aangeeft samen te werken met niet-reguliere aanbodverstrekkers indien een aanbod voorhanden is in de eigen regio. De samenwerking beperkt zich hoofdzakelijk tot organisatorische aspecten en toeleiding. Er lijkt tot hertoe weinig inhoudelijke afstemming plaats te vinden tussen reguliere en niet-reguliere aanbodverstrekkers. Wel kan – voornamelijk op basis van de bevindingen uit de online survey – een verschil vastgesteld worden in samenwerking tussen enerzijds de niet-formele vormen ‘one-to-one matching’ en ‘conversatietafels’ waarbij de samenwerking hoofdzakelijk bestaat uit toeleiding; en anderzijds de vormen ‘taalstage’ en ‘socio-culturele activiteiten’ waarbij meer inhoudelijke afstemming en samenwerking wordt gerealiseerd.

Deze beperkte samenwerking m.b.t. conversatietafels en one-to-one matching lijkt in verschillende regio’s onder meer samen te hangen met de vrees voor concurrentie. Er bestaan immers verschillende en uiteenlopende initiatieven die steeds gericht zijn naar dezelfde, al bij al beperkte doelgroep. De financiering van de reguliere aanbodverstrekkers is gebaseerd op het aantal cursisten die kunnen bereikt en ingeschreven worden. In bepaalde regio’s, waren reguliere aanbodverstrekkers tot voor kort niet bereid promotie voor niet-regulier aanbod zoals conversatietafels in het eigen centrum toe te laten of actief mee te werken aan werving en doorverwijzing van de eigen cursisten naar niet-formeel aanbod.

De HvN proberen een actieve rol te spelen bij het verminderen van weerstand tot samenwerking en wederzijdse doorverwijzing. Zo werd in de regio Gent initieel enkel een zomeraanbod conversatietafels georganiseerd (om de gepercipieerde concurrentie aan de kant van het reguliere aanbod weg te nemen). Na enkele jaren was de vraag naar een uitbreiding van het aanbod zo groot – zowel bij de cursisten als bij de vrijwilligers – dat er ook buiten de zomermaanden conversatietafels werden georganiseerd.

In Oost-Vlaanderen heeft het HvN samen met Odicé initiatief ‘Ontmoet & Praat’ uitgewerkt. Indien er twee of meer projecten in eenzelfde stad of gemeente worden

georganiseerd, dan worden deze actoren samengebracht voor onderling overleg en afstemming enerzijds en samenwerking met mogelijke doorverwijzers anderzijds. Dit initiatief blijkt echter niet succesvol, er is weinig participatie vanuit de verschillende projecten.

5.2. Afstemming niet-regulier aanbod

Naast de vraag naar samenwerking en coördinatie m.b.t. afstemming regulier-niet-regulier aanbod, is er de vraag naar de regie over het niet-reguliere aanbod. Decretaal beperkt de rol van de HvN zich tot de regie over het reguliere aanbod, m.b.t. het niet-reguliere aanbod bestaat er dus een (decretaal) vacuüm. Dit betekent niet dat de HvN deze rol niet opnemen, het gaat echter om een additioneel aanbod. Op basis van de interviews blijken de huizen volgende rollen op te nemen:

- Het *bevorderen van transparantie* m.b.t. het aanbod door al dan niet actief op zoek te gaan naar de verschillende vormen van Nederlands leren in het werkingsgebied en die op een systematische wijze ter beschikking te stellen via een website. Zie onder meer de website www.nederlandsoefenen.be. Deze rol wordt inmiddels opgenomen door alle HvN De website www.nederlandsoefenen.be bevat inmiddels het aanbod aan Nederlands leren dat georganiseerd wordt binnen de werkingsgebieden van alle HvN. De opvolging, monitoring en evaluatie van het verloop van projecten is daarnaast een taak die weinig tot niet wordt opgenomen. De nood hiertoe wordt echter wel aangevoeld, maar slechts in beperkte mate omgezet naar concrete instrumenten en acties.
- Enkele huizen van het Nederlands nemen ook een actieve rol op in de *toeleiding en doorverwijzing* van cursisten. Dit kan gaan om het verstrekken van informatie tot een intake van de potentiële kandidaat waarbij hij/zij wordt doorverwezen naar het aanwezige niet-reguliere aanbod.
- *Kwaliteitsbewaking* door in de stuurgroep(en) te zetelen van de diverse projecten.
- Enkele HvN bieden aan de diverse initiatieven *ondersteuning* aan. De ondersteuning richt zich onder meer op vrijwilligers. Zo bepaalde het HvN provincie Antwerpen 8 mogelijke en wenselijke rollen voor vrijwilligers NT2 en wordt er een trefmoment voor vrijwilligers georganiseerd. Andere HvN geven vorming, of centraliseren oefenmateriaal, in nog andere regio's is er in het begin van elke conversatietafel een intaker van het HvN aanwezig etc.

- Enkele Huizen nemen ook een actorrol op of de rol van initiator of uitvoerder van het project. Zo heeft het HvN Vlaams Brabant zelf 'bijt in je vrijetijd' opgestart, nam het HvN Oost-Vlaanderen het initiatief tot 'taalmix' etc.

Welke taken er worden opgenomen, is verschillend van regio tot regio. Er zijn HvN met een eerder minimale invulling van deze regierol, waarbij de focus wordt gelegd op het bevorderen van de transparantie van het aanbod. Er zijn ook HvN die taken uitvoeren die meer ingrijpen op het aanbod zelf, zoals initiatieven op vlak van kwaliteitsbewaking. De invulling van de regierol, die door elk HvN wordt opgenomen, is afhankelijk van de samenwerking met de verschillende partners (hoe beperkt of ruim worden de decretaal voorziene taken ingevuld door de leden van de HvN); de bijkomende financiering die bepaalde HvN ontvangen door andere regionale of lokale overheden; de mogelijkheden die er op lokaal vlak aanwezig zijn om samenwerkingsverbanden met betrokken partners af te sluiten, de historiek van de werking van de HvN (in bepaalde regio's waren er al Huizen 'avant la lettre' aan het werk vooraleer een decretale oprichting werd voorzien), etc.

5.3. Rol van de Huizen van het Nederlands vs rol van de integratiecentra?

Hoewel de rol van de integratiecentra (IC) bij de organisatie van niet-formeel vormen van Nederlands leren minder expliciet onderzocht werd, is doorheen dit onderzoek wel duidelijk geworden dat de taakverdeling tussen beide actoren - de HvN en IC - niet eenduidig zijn afgebakend en verschillen van regio tot regio. Zo worden bepaalde taken in sommige regio's opgenomen door de HvN en in andere regio's door de IC.

De vergelijking tussen het HvN Limburg en het HvN Gent is in dit opzicht illustratief. In Limburg zijn de conversatieklassen een initiatief van het provinciaal integratiecentrum en Vormingplus. Het HvN is enkel betrokken bij het initiatief als lid van de stuurgroep. Het HvN Gent heeft met middelen van de stad een vrijwilligerswerking opgezet, verwijzen kandidaat-deelnemers door naar conversatiegroepen en intakers zijn aanwezig op de conversatiegroepen ter ondersteuning van de vrijwilligers. In Gent neemt het HvN dus een regierol op, in Limburg beperkt het HvN zich tot kwaliteitsbewaking via deelname aan de stuurgroep (en neemt het IC eerder de regierol op).

De nieuwe regelgeving m.b.t. de integratiesector (die op 7 juni 2013 werd goedgekeurd naar nog niet in werking is getreden) biedt ook geen volledige duidelijkheid over de taakverdeling tussen de Huizen van het Nederlands en de integratiecentra. In het nieuwe decreet wordt gesteld dat taalbeleid en taalpromotie opdrachten zijn van het Extern Verzelfstandigd Agentschap (EVA) dat wordt opgericht om de integratie te ondersteunen,

te stimuleren en te begeleiden (artikel 17). De huidige integratiecentra zullen vervat worden in dit EVA. Verder in het decreet worden taalpromotie en taalbeleid als volgt gedefinieerd:

- Taalbeleid (artikel 43): het geheel van samenhangende taalbeleidacties om in een tijdelijke organisatie, in samenwerking met de voorziening, de organisatie, de overheidsdienst of het openbaar bestuur in kwestie, binnen de gestelde condities en binnen een duidelijk afgebakende periode in de tijd, een vooraf gedefinieerd resultaat met betrekking tot het taalbeleid te bereiken.
- Taalpromotie (artikel 44): het geheel van acties dat tot doel heeft om enerzijds anderstaligen te stimuleren om Nederlands te leren, te oefenen en te gebruiken, en om anderzijds Nederlandstaligen te stimuleren en te ondersteunen om anderstaligen maximale leer, oefen- en gebruikskansen Nederlands te bieden.

In de memorie van toelichting behorende bij het decreet van 7 juni 2013 betreffende het Vlaamse integratie- en inburgeringsbeleid wordt echter verduidelijkt dat het aanbieden van een formeel leertraject Nederlands of het inrichten van zogenaamde taalstimuleringsinitiatieven (gecreëerde oefenkansen, vb. in de vorm van babbelfeests of praatgroepen) niet tot de taken behoort op vlak van taalpromotie door het EVA. Over het opnemen van een regiefunctie m.b.t. dit aanbod wordt geen uitspraak gedaan.

Het is wel duidelijk dat er nood is aan regie, transparantie en afstemming. Dit wordt nog in de hand gewerkt door extra initiatieven die niet worden ingebed binnen bestaande initiatieven, zoals de oproep 'oefenkansen Nederlands' in het kader van Managers van Diversiteit in 2012, of de nieuw ontwikkelde website 'www.taalboulevard' die naast de website van de Huizen van het Nederlands fungeert. Daarnaast lijkt er ook weinig uitwisseling tussen de diverse actoren. Tussen de HvN en de IC wordt er weinig uitwisseling gerealiseerd van oefenmateriaal. Naast het stimuleren van projectwerking en het ontwikkelen van materiaal, moet er ook de nodige aandacht besteed worden aan de verankering van, samenwerking tussen en het kwalitatief verder uitbouwen van bestaande initiatieven.

6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.1. Onderzoeksopzet

Voorliggend explorerend onderzoek heeft als doel het in kaart brengen van de niet-formele vormen van Nederlands leren voor volwassenen die in Vlaanderen naast het reguliere aanbod zoals dat in het Volwassenenonderwijs worden georganiseerd. Dit onderzoek tracht een antwoord te geven op volgende vragen:

- Welke niet-formele vormen van Nederlands leren voor volwassenen, naast het reguliere aanbod in het Volwassenenonderwijs, vinden we in Vlaanderen?
- Welke complementariteit/afstemming kan er vastgesteld worden tussen de vormen van Nederlands leren, met inbegrip van het reguliere aanbod in het Volwassenenonderwijs?
- Op welke manier kunnen deze verschillende vormen van Nederlands leren een bijdrage leveren tot het realiseren van de dubbele beleidsdoelstelling van Nederlands leren (taalverwerving Nederlands en sociale integratie)?
- Welke beleidsaanbevelingen kunnen hierover geformuleerd worden?

Deze vragen werden beantwoord via een mixed method approach: literatuurstudie, interviews met actoren uit het werkveld, een online survey bij de reguliere aanbodverstrekkers CBE en CVO en twee focusgroepen eveneens met actoren uit het werkveld.

6.2. Meest voorkomende vormen van Nederlands leren in Vlaanderen

Uit dit onderzoek blijkt dat de meest voorkomende niet-formele vormen van Nederlands leren de conversatiegroepen zijn en het aanbod socio-culturele activiteiten, meer bepaald de activiteiten 'Bijt in je vrije tijd' zoals georganiseerd door de Huizen van het Nederlands. Dit aanbod is regionaal vrij goed gespreid, enkel in Oost-Vlaanderen lijkt er minder aanbod aanwezig.

Daarnaast zien we een aanbod aan one-to-one matching programma's dat aanzienlijk verspreid is in Vlaanderen (maar in mindere mate dan het aanbod conversatiegroepen en socio-culturele activiteiten). Dit aanbod lijkt vooral succesvol in een stedelijke context, met als doelgroep een hoger geschoold publiek dat reeds over een bepaald taalniveau beschikt.

De vraag naar de organisatie van taalstages lijkt toe te nemen, maar is momenteel slechts in beperkte mate aanwezig. Wel is er zowel vanuit de aanbieders als vanuit de

cursisten en kandidaat-taalstagiairs veel interesse voor en vraag naar deze vorm van taalleren.

Voor de meeste van de onderzochte niet-formele vormen van Nederlands leren wordt een bepaald instapniveau NT2 gevraagd. Voor anderstaligen met een zeer laag taalniveaus lijkt dit aanbod minder toegankelijk.

De modaliteiten van de verschillende niet-formele vormen van Nederlands leren werden beschreven op basis van de verzamelde data – hierbij wordt opgemerkt dat dit geen exhaustieve opsomming is. Twee belangrijke vaststellingen zijn: 1) er is een grote heterogeniteit op vlak van uitvoeringsmodaliteiten voor dezelfde vormen van Nederlands leren; 2) het betrekken van vrijwilligers is voor drie van de vier onderzochte vormen van Nederlands leren cruciaal voor het realiseren van dit aanbod, met name de one-to-one-matchings programma's, de conversatiegroepen en de taalstages.

Zoals hoger verduidelijkt, omvatte dit onderzoek geen effectiviteitsmeting van de verschillende onderzochte niet-formele vormen van Nederlands leren. Wel werd bij de bevroegde actoren gepeild naar mogelijke positieve effecten. De meerwaarde van deze niet-formele vormen van Nederlands leren wordt vooral gezien in het gebruiken van het Nederlands in authentieke en dagelijkse situaties, en dan voornamelijk voor het verbeteren van de spreek- en luistervaardigheden. Deze meerwaarde wordt zowel erkend door reguliere als niet-reguliere aanbieders. Dit sluit erg aan bij de nieuwe inzichten over taalverwerving. Ook zien de bevroegde actoren een positief effect van deelname aan deze niet-formele vormen van Nederlands leren op het leggen van sociale contacten binnen de eigen gemeenschap en binnen de ruimere Vlaamse samenleving.

6.3. Samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren

De samenwerking tussen reguliere en niet-reguliere aanbodverstrekkers situeert zich op dit ogenblik vooral op vlak van de organisatie van het aanbod en veel minder op vlak van inhoudelijke afstemming. Uit de survey blijkt duidelijk dat bijna alle CBE en CVO die in een samenwerkingsverband betrokken zijn, cursisten toeleiden naar one-to-one matching programma's en conversatietafels (ook wordt er infrastructuur ter beschikking gesteld en reclame voor het aanbod gemaakt), maar slechts een beperkt aantal centra (ongeveer 20%) geeft aan inhoudelijke afstemming te realiseren met de niet-reguliere aanbieders. Opvallend genoeg zegt 60% van de centra, die samenwerken met andere aanbieders in het kader van socio-culturele activiteiten, inhoudelijke afstemming tussen het eigen aanbod en het socio-culturele aanbod te realiseren. Wat taalstages betreft wordt er ook

meer inhoudelijke samengewerkt (zo bleek onder meer tijdens de focusgroepen), maar dit aanbod is tot hiertoe eerder beperkt aanwezig in Vlaanderen.

Het aanbod Nederlands leren enerzijds en het aanbod Nederlands oefenen anderzijds ontwikkelen zich momenteel in Vlaanderen naast elkaar. Dit is historisch te verklaren – het aanbod Nederlands voor anderstaligen of NT2 kent reeds een lange traditie in het volwassenenonderwijs; de aandacht voor Nederlands oefenen en dan meer bepaald vanuit een integratieperspectief is nog vrij recent. Daarnaast kan dit ook gezien worden als een copingstrategie waarbij de opdeling in leren en oefenen een kans biedt om de opdrachten (en middelen om deze opdrachten uit te voeren) van verschillende actoren te onderscheiden.

De concrete invulling van het aanbod Nederlands oefenen, gefinancierd en georganiseerd door verschillende beleidsdomeinen, heeft tot hiertoe niet geleid tot een complementariteit tussen het aanbod leren en het aanbod oefenen dan wel een eerder parallel aanbod.

Het niet-reguliere aanbod is op korte tijd uitgegroeid tot een omvangrijk aanbod enerzijds onder impuls van de overheid - gekoppeld aan een meer uitgewerkt integratie- en inburgeringsbeleid (met initiatieven als Samen Inburgeren, Oefenkansen Nederlands in het kader van Managers van Diversiteit en de website Taalboulevard) - en anderzijds de ervaren meerwaarde en complementariteit van dit aanbod ten aanzien van het reguliere aanbod. De toename van dit aanbod - als gevolg van verschillende initiatieven uit het beleidsdomein integratie en inburgering - parallel aan het reguliere aanbod, heeft echter geleid tot enkele knelpunten: het aanbod is erg versnipperd (uiteenlopende initiatieven, gelijkaardige initiatieven door verschillende aanbieders zonder afstemming). Bovendien sluit de toenemende opdeling tussen Nederlands leren en Nederlands oefenen niet aan bij de nieuwe wetenschappelijk inzichten op vlak van taalverwervingsprocessen (zie 6.4.2.).

6.4. Aanbevelingen en toekomstscenario's

In wat volgt formuleren we in punt 6.4.1. enkele aanbevelingen op korte termijn op basis van de onderzoeksresultaten, in punt 6.4.2. maken we een meer fundamentele reflectie over de inrichting van het NT2-veld op basis van de recentste inzichten over het leren van taal.

6.4.1. Aanbevelingen op korte termijn

Op basis van de vaststelling dat het aanbod in bepaalde regio's weinig transparant is – versnipperd aanbod en weinig uitwisseling tussen diverse actoren – lijkt er nood aan meer transparantie en regie zowel ten behoeve van de anderstaligen als van de aanbieders en doorverwijzers. Daarom bevelen we aan dat per regio één actor zou moeten instaan voor een minimale regie. Dat betekent dat deze moet instaan voor het transparant maken en monitoren van het aanbod. Een belangrijke stap hiertoe werd reeds gezet door het uitbreiden van de website www.nederlandsoefenen.be naar alle regio's. Hierbij aansluitend moet er voorzien worden in een **monitoring van het gerealiseerde aanbod**. Op die manier kan de spreiding – geografisch en gericht naar verschillende doelgroepen - van het aanbod opgevolgd worden, met voldoende aandacht voor het aanbieden van vormen van Nederlands leren voor de laagste taalniveaus.

Een tweede vaststelling is dat er veel wordt geëxperimenteerd met niet-formele vormen van Nederlands leren, dat er erg veel initiatieven zijn met telkens verschillende modaliteiten. Op zich is dit een goede zaak, maar naast het experimenteren is er eveneens nood aan verankering en het kwalitatief versterken van het niet-formele aanbod. We bevelen dan ook het volgende aan:

- Voor elke van de verschillende niet-formele vormen van Nederlands leren zouden minimale **kwaliteitskaders** kunnen worden ontwikkeld waarin nieuwe en bestaande initiatieven inspiratie en voorbeeldmateriaal etc. uit zouden kunnen putten. Een eerste oefening in deze zin werd uitgevoerd door het HvN Provincie Antwerpen via het onderzoek "*Zogezegd, zo gedaan!*", een onderzoek naar de kwaliteitscriteria van oefenmomenten Nederlands in de provincie Antwerpen" (2014).
- Gezien de belangrijke rol van vrijwilligers lijkt het noodzakelijk dat er ook aandacht wordt besteed aan **de vorming en ondersteuning van vrijwilligers**, die betrokken worden bij de organisatie van onder meer de one-to-one matching programma's en de conversatietafels (maar ook bij socio-culturele activiteiten kunnen vrijwilligers ingezet worden).
- Een ander element dat kan bijdragen tot het realiseren van een kwaliteitsvol niet-formeel aanbod is het stimuleren en faciliteren van **interviews en uitwisseling** tussen de reguliere en niet-reguliere aanbodverstrekkers. Hoewel de nodige platformen hiertoe aanwezig lijken – regionale NT2-overleggen, Huizen van het Nederlands, andere samenwerkingsverbanden – toch vraagt het effectief organiseren van succesvolle interviews en uitwisseling de nodige omkadering naar tijdsinvestering en naar professionalisering van de betrokken actoren. Ook op dit vlak kan de regisseur een belangrijke rol opnemen, met name als initiatiefnemer, facilitator en inhoudelijke ondersteuner.

Tot slot: het **reguliere aanbod NT2** maakt geen onderwerp uit van dit onderzoek, maar de reguliere aanbodverstrekkers zijn uiteraard betrokken actoren aangezien er gepleit

wordt voor meer samenwerking en afstemming tussen de reguliere en niet-reguliere aanbodvertrekkers. Dit betekent dan ook dat de reguliere aanbodverstrekkers – met name de Centra voor Basiseducatie en de Centra voor Volwassenenonderwijs – in de mogelijkheid moeten gesteld worden deze samenwerking en afstemming aan te gaan. Enerzijds moet er voldoende ingezet worden op deskundigheidsbevordering en ondersteuning van de professionals op de opleidingsvloer (begeleiding en professionalisering via lerarenopleidingen, pedagogische begeleidingsdiensten en ondersteuningscentra en uitwisseling en intervisie tussen docenten en docententeams). Anderzijds moet ook de regelgeving en de financieringsmodaliteiten voldoende ruimte bieden voor het organiseren van een behoeftegericht en geïntegreerd aanbod.

6.4.2. Toekomstscenario's

Nederlands leren / Nederlands oefenen

Uit de screening van de websites van het Huizen van het Nederlands wordt duidelijk dat er steeds een opdeling wordt gemaakt tussen het aanbod 'Nederlands leren' en het aanbod 'Nederlands oefenen' en dit via aparte knoppen of toegangspoorten. Enkel op de website van het HvN Brussel is 'Nederlands oefenen' een onderdeel van de menu-balk 'Nederlands leren'. Ook opvallend is hierbij dat er slechts drie websites van HvN (via relatief eenvoudig zoeken) toegang geven tot het aanbod 'Samen inburgeren'.

Het dichotome onderscheid tussen 'Nederlands leren' en 'Nederlands oefenen' dat door meerdere actoren binnen het NT2 veld – de HvN maar ook de integratiecentra en de Vlaamse overheid – wordt gemaakt ~~tussen~~ lijkt in een bredere 'coping' strategie te passen om percepties van concurrentie tegen te gaan en een taakverdeling tussen de verschillende aanbieders (regulier en niet-regulier) mogelijk te maken.

Uit de literatuur blijkt dat deze hoofdzakelijk structurele opdeling tussen leren en oefenen ~~is~~ echter niet (meer) gebaseerd is op een achterliggende inhoudelijke visie. Dit werd ook bevestigd door de actoren uit het werkveld tijdens de focusgroepen. Steeds werd gewezen op de complementariteit tussen beide aspecten, het gaat om twee onderdelen van eenzelfde taalverwervingsproces ('het ene kan niet zonder het andere'). Oefenen is het omzetten in de praktijk, in authentieke situaties van leren. Er moet een wisselwerking tussen beide aspecten gerealiseerd worden om op een succesvolle manier een nieuwe taal aan te leren.

Deze erkenning van complementariteit tussen Nederlands leren en Nederlands oefenen sluit volledig aan bij de nieuwe inzichten en wetenschappelijke bevindingen op vlak van

taalverwerving.²¹ Wetenschappelijke inzichten hebben aangetoond dat een taal net aangeleerd wordt door interactie met anderen in authentieke contexten (het kan hierbij zowel gaan om contexten binnen en buiten een formele leeromgeving) – via participatie dus. Taalverwerving verloopt niet volgens een lineair patroon (van weinig taalkennis naar steeds meer en betere taalkennis), maar is een erg grillig en dynamisch proces. Het is ook een individueel proces, waarvan het verloop sterk bepaald wordt door de voorkennis en leervaardigheden van de lerenden. Het verwerven van een nieuwe taal neemt heel wat tijd in beslag. Leren en oefenen moeten geïntegreerd verlopen en niet consecutief (Baker, 2006; Shohamy, 2006; Van den Branden & Verhelst, 2009; Pulinx, e.a., 2013).

Het onderscheid tussen Nederlands leren en Nederlands oefenen lijkt aan te sluiten bij twee andere opdelingen, met name 1) onderwijs / integratie en 2) expliciet / impliciet. Er ontstaan dan twee clusters die een legitimering vormen voor de structurele opdeling tussen de aanbieders van bepaalde vormen van Nederlands leren (maar zoals hoger aangegeven, sluit dit steeds minder aan bij de inhoudelijke visie op taalverwerving die leeft bij de betrokken actoren):

- Actoren binnen het onderwijsveld verstrekken een aanbod Nederlands leren, gericht op het leren van een tweede taal via het formuleren van eerder expliciete leerdoelen;
- Actoren binnen het veld van integratie (en inburgering) verstrekken een aanbod Nederlands oefenen, gericht op het bevorderen van sociale participatie en het uitbouwen van sociale netwerken waarbij eerder impliciete taaldoelen geformuleerd worden.

Op basis van de gestelde taalvereisten voor deelname aan activiteiten in het kader van 'Nederlands oefenen' kan afgeleid worden dat er ook een volgorde wordt verondersteld waarbij er eerst via expliciete weg een minimaal taalniveau moet aangeleerd worden. Daarna kan er geoefend worden, parallel aan of aansluitend op een cursus NT2. Anders gezegd, in de praktijk is taalkennis nog steeds conditioneel voor participatie en integratie.

Op basis van de recent verworven wetenschappelijke inzichten (zie hoger) over processen van taalverwerving kan gesteld worden dat deze klassieke, structurele opdeling moet doorbroken worden; niet alleen de opdeling tussen aanbieders van leren en oefenkansen, maar ook de consecutieve opdeling van het leerproces in expliciet leren

²¹ Zie: Pulinx, R., Drijkoningen, J., Van den Branden, K. & Van Avermaet, P. (2013). Aanzet tot uitwerken van een visietekst taalbeleid van de Vlaamse overheid. Steunpunt Inburgering en Integratie.

en impliciet oefenen. Onderwijs kent immers een langere traditie dan integratie (inburgering) en wordt gekenmerkt door professionals die veelal een transfermodel hanteren waarbij kennis over taal op een expliciete wijze wordt overgebracht en vervolgens expliciet of impliciet wordt inge oefend. De huidige organisatie van het aanbod aan vormen van Nederlands leren kan historisch en functioneel verklaard worden, maar moet daarom niet wars zijn van vernieuwing en innovatie op basis van de veranderende wetenschappelijke inzichten en noden van de beoogde doelgroep en de samenleving.

Complementariteit via regie

Dit onderzoek is te beperkt van opzet om geconcretiseerde pistes uit te schrijven of beleidsmaatregelen voor te stellen over de organisatie van het NT2-veld. De aandachtspunten, die hieronder vermeld worden, kunnen richtinggevend zijn bij een structurele afstemming van diverse vormen om Nederlands te leren.

In verschillende domeinen en settings – reguliere aanbodverstrekkers die de grenzen van de regelgeving opzoeken; integratiecentra die inzetten op het aanbieden van oefenkansen NT2; vrijwillige initiatieven die opnieuw taallessen organiseren – ontstaan er niet-formele initiatieven gericht op het leren van Nederlands aan anderstaligen. Deze initiatieven zijn soms ad hoc en soms meer structureel, erg uiteenlopend van aard en worden gefinancierd door verschillende overheden en vanuit verschillende beleidsdomeinen.

Als voorbeeld van gebrek aan transparantie werd hoger reeds verwezen naar de verschillende websites die opgestart zijn voor het kenbaar maken van het aanbod Nederlands oefenen.

Er is dus nood aan transparantie en afstemming, en dit zowel ten behoeve van de anderstaligen als van de aanbieders en de doorverwijzers. Zoals hoger verduidelijkt, lijkt het niet aangewezen Nederlands leren en Nederlands oefenen in twee aparte overkoepelende structuren verder te verankeren. Dit zou immers betekenen dat de klassieke structuren (en daaraan verbonden visies op leren en oefenen) verstevigd worden in plaats van doorbroken. Toch lijkt het Vlaamse beleid het Nederlands leren en het Nederlands oefenen vooralsnog te scheiden. Zo werd vanuit het Vlaamse integratiebeleid de campagne 'taalboulevard' opgestart (www.taalboulevard.be).

Uit de focusgroepen is gebleken dat de nood aan samenwerking en afstemming over beleidsdomeinen en sectoren heen – en geen verdere opdeling en inbedding in twee parallelle overkoepelende structuren – wordt gevoeld door de verschillende betrokken

actoren. In verschillende regio's zoeken actoren uit het onderwijs- en integratieveld elkaar op en zoeken samen naar mogelijkheden tot afstemming en samenwerking. In een eerste fase moeten deze initiatieven vanuit de Vlaamse en lokale overheden ondersteund worden: het mogelijk maken van de inzet van middelen voor dergelijke initiatieven (zoals vermeld tijdens de gevoerde gesprekken: 'overleg kost tijd en geld'), het erkennen van de afspraken die door de lokale actoren gemaakt worden en het faciliteren van het realiseren van deze afspraken.

Op basis van de onderzoeksresultaten en de huidige organisatie van het NT2-veld, lijken de Huizen van het Nederlands de meest logische actor voor het uitoefenen van een meer omvattende regiefunctie. De HvN nemen nu reeds een aantal regisserende taken op en kunnen beschouwd worden als de meest neutrale partners. Deze keuze zou slechts een beperkte structurele aanpassing vragen en is bijgevolg de meest kostefficiënte. Er blijkt ook een grote bereidheid te bestaan bij de verschillende actoren om de regierol van de Huizen van het Nederlands op een aantal vlakken te versterken:

- Regierol m.b.t. het uitbouwen van een informatiekanaal/website voor het kenbaar maken van alle (formele en niet-formele) vormen van Nederlands leren. Het uitbouwen van een dergelijke website of informatiekanaal veronderstelt immers het samen nadenken over bestaande vormen van Nederlands leren (welke vormen bestaan er, wat zijn de modaliteiten van de verschillende vormen, wat zijn kwaliteitsvereisten voor opname in het overzicht, wat is de doelgroep van elke vorm, op welke manier kan er tussen de verschillende vormen aansluiting gerealiseerd worden). Het systeem van de taaliconen, ontwikkeld door het HvN Brussel, wordt door steeds meer HvN overgenomen om de toegankelijkheid van het socio-culturele aanbod naar vereist taalniveau in te schalen. Deze taaliconen, in combinatie met een vorming over het gebruik van de iconen en een vorming gericht op duidelijk en eenvoudig taalgebruik, kunnen zelfs ingezet worden als een kwaliteitslabel voor toegankelijkheid van het aanbod en de werking van de betrokken organisaties naar anderstalige deelnemers.
- Regierol m.b.t. het uitbouwen van het systeem van taalstages, waarbij de HvN samen met de Steunpunten Vrijwilligerswerk o.m. een leidraad over de na te leven regelgeving kunnen uitwerken (vereiste documenten aan de kant van de taalstagiaire, af te sluiten verzekeringen door de centra en de aanbieders van stageplaatsen), een kader kunnen uitwerken voor kwaliteitsvolle stageplaatsen, tweedelijns ondersteuning kunnen bieden aan CVO/CBE en aanbieders van stageplaatsen die een dergelijk aanbod wensen uit te bouwen;
- Regierol m.b.t. het uitbouwen van een tweedelijns-ondersteuning van de CVO en CBE op vlak van doorverwijzing van cursisten naar niet-formeel aanbod. De HvN dienen niet steeds als rechtstreekse doorverwijzers van alle kandidaat-deelnemers aan niet-formeel aanbod te fungeren, maar kunnen ook een rol opnemen als ondersteuner van de centra en de docenten NT2 zodat die deze taak ook de eigen cursisten kunnen opnemen (zoals vermeld tijdens de gevoerde gesprekken: 'de docenten kennen immers de behoeften van de eigen cursisten het best').

Een laatste vorm van regie die kan opgenomen worden door de HvN omvat het opzetten van een monitoringsysteem van deelname aan de verschillende vormen van Nederlands leren. Dit element werd niet op expliciete wijze vermeld in de survey of de focusgroepen, toch is het belang hiervan erg groot. Tijdens de gesprekken met de coördinatoren van de HvN werd echter aangegeven dat een opvolging van deelname (en door- en uitstroom) aan initiatieven zoals one-to-one matching, conversatietafels en 'bijt in je vrije tijd' initiatieven veelal ontbreekt. Zo is er geen zicht op het aantal cursisten dat een NT2-cursus bij een reguliere verstrekker combineert met een niet-formeel aanbod. Dit betekent dat de aansluiting van beide vormen van Nederlands leren ook vanuit het perspectief van de cursist niet in kaart gebracht kan worden (bereik en profiel van de deelnemers, motivatie voor deelname, impact op taalverwerving, impact op sociale participatie, nood aan afstemming, ...).

De nodige ruimte moet voorzien worden om in te spelen op de lokale realiteit. Lokaal ingebedde initiatieven moeten de kans krijgen zich te ontwikkelen, een dynamiek op gang te brengen en indien succesvol, als good practice inspiratie bieden aan andere regio's en samenwerkingsverbanden. Het HvN Antwerpen en het HvN Brussel hebben een zeer uitgebreide vrijwilligerswerking uitgebouwd, onder meer voor het organiseren van conversatietafels. Deze werking kan inspirerend zijn zowel voor de leden van de betrokken HvN (CBE en CVO kunnen geïntegreerd in de eigen werking een vrijwilligersaanbod opnemen) als voor andere HvN. Hierbij kan nagedacht worden over het opnemen van deze vrijwilligers als een doelgroep van het integratie- en inburgeringsbeleid, en dan meer specifiek voor wat betreft de wederkerigheid als onderdeel van sociale participatie en sociale cohesie.

Het verschil in werking, bij het mogelijks uitbreiden van de regierol van de HvN, tussen de stedelijk georganiseerde en de provinciaal georganiseerde Huizen van het Nederlands werd sterk benadrukt. De stedelijk georganiseerde HvN zouden veel makkelijker een regierol kunnen opnemen en uitbouwen dan de provinciale Huizen. De nabijheid van de verschillende partners speelt hierbij een rol, alsook het uitbouwen van een hechter en sterker professioneel netwerk gericht op afstemming en samenwerking en het efficiënter inzetten van de beschikbare middelen en mensen. Aan alle Huizen van het Nederlands, ongeacht het stedelijke of het provinciale karakter van het werkingsgebied, werden dezelfde opdrachten toegekend. Ook de provinciale HvN met een decentrale werking moeten in staat gesteld worden deze taken uit te voeren en een gelijkaardige regierol op te nemen.

Het verdient geen aanbeveling het huidige aanbod 'Nederlands oefenen' zonder meer te integreren binnen het reguliere aanbod NT2 in een poging tot het realiseren van complementariteit en inhoudelijke afstemming. Wel dienen beleidskeuzes steeds gericht te zijn op het zoveel mogelijk integreren van Nederlands oefenen met Nederlands leren.

Behoefteperspectief van de doelgroep als structurerend gegeven

Een ander aandachtspunt voor het realiseren van afstemming tussen de verschillende vormen van Nederlands leren en het doorbreken van de bestaande structurele opdeling van het NT2-veld, is het behoefteperspectief van de beoogde doelgroep. Welke behoeften hebben anderstalige volwassenen, die recent of minder recent lid zijn geworden van de Vlaamse samenleving, op vlak van maatschappelijke participatie en het uitbouwen van sociale en professionele netwerken?

De ondersteuning, geboden aan deze anderstalige volwassenen, kan uitgebouwd worden op basis van de verschillende behoeften die zij hebben; op basis van de verschillende maatschappelijke en sociale rollen die zij in de Vlaamse samenleving opnemen. Eenzelfde persoon neemt immers verschillende rollen op: hij/zij is ouder van schoolgaande kinderen; werkzoekende, werknemer of zelfstandige en buurtbewoner. Op basis van de specifieke behoeften van een bepaalde persoon (op een specifiek moment in zijn/haar leven en rekening houdend met de rol waaraan op dat moment de meeste prioriteit wordt gegeven) kan dan een aanbod op maat uitgewerkt worden. Dit aanbod reikt verder dan taalondersteuning en komt tegemoet aan de verschillende noden van de betrokken, zoals opleidings- en vormingsnoden; noden aan het verkrijgen van bepaalde informatie (bv. onderwijssysteem, sociale zekerheid, ...), noden aan het uitbouwen van sociale netwerken, e.d. Doorheen dit proces van ondersteuning gericht op maatschappelijke en sociale participatie kan op expliciete en impliciete wijze aan taalvaardigheid Nederlands gewerkt worden. Voor de invulling van dit aanbod op maat dient er samenwerking tussen verschillende actoren gerealiseerd te worden, waarbij één actor de regierol vervult.

Ontwikkeling van beleidsvisie via vervolgonderzoek

Uit dit explorierend onderzoek kunnen de nodige aanwijzingen gevonden worden dat het ruimere NT2-veld in Vlaanderen 'in beweging' is. De reguliere aanbodverstrekkers geven duidelijk aan tegen de grenzen van het eigen regelgevend kader aan te lopen. De huidige aanpak van het tweede taal onderwijs sluit onvoldoende aan bij de behoeften van de anderstalige cursisten en de nieuw verworven wetenschappelijke inzichten op vlak van taalverwerving. Zowel op structureel als op pedagogisch-didactisch vlak zijn er onvoldoende handvaten voor handen om het opleidingsaanbod te innoveren en aan te

passen aan de gewijzigde behoeften van de doelgroep en de samenleving. De niet-reguliere aanbodstrekkers zijn zich bewust van de bijdrage die zij kunnen leveren aan het talige integratieproces van anderstalige volwassenen (als onderdeel van het ruimere proces van sociale participatie). Deze bijdrage wordt momenteel hoofdzakelijk ingevuld onder de noemer van activiteiten gericht op 'Nederlands oefenen'. Deze aanbieders zijn echter ook op zoek naar meer aansluiting bij en afstemming op het reguliere aanbod ('Nederlands leren en Nederlands oefenen zijn complementair').

De Vlaamse overheid kan dit proces van verandering sturen via het ontwikkelen van een beleidsvisie (en later vertaald naar meer concrete beleidsmaatregelen), afgestemd op de nieuw verworven wetenschappelijke inzichten enerzijds en de goede praktijken ontstaan in het werkveld anderzijds. Het faciliteren van actie- en evaluatieonderzoek vormt hiertoe een belangrijk instrument.

Drie pistes voor vervolgonderzoek worden hierbij geëxpliciteerd:

- Effectiviteitsonderzoek
Gezien de beperkte omvang van dit onderzoek was het niet mogelijk een effectiviteitsluik in het onderzoeksopzet te verwerken. De meest voorkomende, niet-formele vormen van Nederlands leren in Vlaanderen werden nu voor het eerst in kaart gebracht en beschreven aan de hand van een nieuw analytisch kader. Er is nu nood aan vervolgonderzoek waarbij, vertrekkende van een goed opgezette monitoring en evaluatie, de effectiviteit van deze vormen van Nederlands leren onderzocht worden: welke vormen van Nederlands leren zijn, onder welke voorwaarden en voor welke doelgroepen, het meest effectief op vlak van taalverwerving en/of sociale integratie? Hierbij wordt ook aandacht besteed aan de opportuniteit van en mogelijkheden tot assessment van de verschillende vormen van Nederlands leren.
- Experimenteel opzet regierol Huizen van het Nederlands
In enkele Vlaamse regio's (bv. een stedelijke en een provinciale regio) wordt, uitgebouwd als een experimentele setting, de regierol van de Huizen van het Nederlands zoals hoger beschreven geconcretiseerd en geoperationaliseerd in samenwerking met de betrokken actoren uit de domeinen onderwijs, integratie (inburgering) en sociaal-cultureel werk. De concretisering en implementatie van deze regierol wordt op een wetenschappelijke manier begeleid, opgevolgd en geëvalueerd.
- Actieonderzoek behoeftegericht en geïntegreerd aanbod
Het aanbod NT2 bij de reguliere aanbodverstrekkers kan ook versterkt worden door het in kaart brengen van de sterktes, randvoorwaarden en uitvoeringsmodaliteiten van een meer behoeftegericht en geïntegreerd aanbod; via actie-onderzoek dergelijk aanbod te implementeren in het volwassenenonderwijs (experimenteel aanbod NT2 uitvoeren en evalueren) en het aanreiken van een uitrolmodel 'behoeftegericht en geïntegreerd NT2' in het volwassenenonderwijs.

BIBLIOGRAFIE

- Baker, C. (2006). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism* (4th edn). Clevedon: Multilingual Matters.
- CEDEFOP & European Commission Education and Culture DG. (2009). *European Guidelines for validating non-formal and informal learning*
- Clausen, J., & Husted, L. (2005). *The Progression of Teaching in Danish Language Centres*, (September), 1–3.
- De Cuyper, P., & Wets, J. (2007). *Diversiteit in integratie. Een evaluatie van de vormgeving, efficiëntie en effectiviteit van het Vlaamse inburgeringsbeleid*. Leuven: HIVA.
- De Cuyper, P. (2010). *Deel 2. Het inburgeringsbeleid in Vlaanderen: de efficiëntie en effectiviteit geëvalueerd*. Leuven: HIVA.
- De Cuyper P. & Jacobs L. (2010), *Het NT2-aanbod in Vlaanderen: passend voor werkenden en werkzoekenden?*, Leuven, HIVA
- De Cuyper P., Jacobs L. & Gonzalez Garibay, M. (2013), *Het NT2-aanbod in Vlaanderen: passend voor inburgeraars?*, Leuven, HIVA.
- Evaluation Division. (2010a). *Evaluation of the Language Instruction for Newcomers to Canada (LINC) Program*. Ottawa: Citizenship and Immigration Canada.
- Evaluation Division. (2010b). *Evaluation of the Host Program*. Ottawa: Citizenship and Immigration Canada.
- Evaluation Division. (2012). *Evaluation of the Overseas Orientation Initiatives*. Ottawa: Citizenship and Immigration Canada.
- Gonzalez Garibay, M., & De Cuyper, P. (2013). *An evaluation framework for the Flemish integration policies*. Antwerp.
- Janssens Rudi (2010), *Ontwerp monitoringsinstrument voor het meten van de effecten van de conversatietafels Nederlands*, BRIO, Brussel.
- Pulinx, R., De Cuyper, P. , Gonzàlez Garibay, M. (2012). *Vormen van Nederlands leren door volwassenen in Vlaanderen. Steunpunt Inburgering en Integratie*.

Pulinx, R., Drijkoningen, J., Van den Branden, K. & Van Avermaet, P. (2013). Aanzet tot uitwerken van een visietekst taalbeleid van de Vlaamse overheid. Steunpunt Inburgering en Integratie.

Shohamy, E. (2006). Language Policy. Hidden agendas and new approaches. New York: Routledge.

Van den Branden, K. & Verhelst, M. (2009). 'Naar een volwaardig talenbeleid. Omgaan met meertaligheid in het Vlaamse onderwijs', in Jaspers, J. (ed), De klank van de stad. Stedelijke meertaligheid en interculturele communicatie. Leuven: Acco Uitgeverij.

Wilkinson, C., Goedvolk, M., & Van Dieten, S. (2008). Kortetermijnevaluatie Wet inburgering buitenland. Eindrapportage. Barneveld: Ministerie van Justitie.

Steunpunt Inburgering en Integratie

Bezoekadres: Lange Nieuwstraat 55

Postadres: Prinsstraat 13

B-2000 Antwerpen

Tel.: +32 3 265 59 63

E-mail: steunpuntieni@ua.ac.be

Website: <http://www.steunpuntieni.be>

Contact auteurs:

Reinhilde Pulinx

Sint-Pietersnieuwstraat 49

B-9000 Gent

Tel. : + 32 9 2637038

E-mail : reinhilde.pulinx@ugent.be

Peter De Cuyper

Parkstraat 47

B-3000 Leuven

Tel.: +32 16 323175

E-mail: peter.decuypere@kuleuven.be